

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

PED 201:11/209
Magisteruppsats
10 poäng
2004-08-20

Skolans lokala arbetsplan –
Hur den kom till på en skola och
vilken funktion den fyller för
medarbetarna i det praktiska arbetet

Sandra Stipic

Handledare:
Mina O'Dowd

ABSTRACT

Arbetets art:	Magister uppsats i pedagogik med professionell inriktning
Sidantal:	48
Titel:	Skolans lokala arbetsplan- hur den kom till på en skola och vilken funktion den fyller för medarbetarna i det praktiska arbetet
Författare:	Sandra Stipic
Handledare:	Mina O'Dowd
Datum:	2004-08-20
Sammanfattning:	<p>Skolan är en institution som påverkas av samhället och i bästa fall påverkar samhället. I teoridelen beskrivs skolan som en institution som samvarierar med samhället. I takt med kraven på decentralisering och platta organisationer har skolans lokala arbetsplan blivit ett uttryck för den lokala handlingsfriheten i skolans värld. Detta medför att skolornas arbetsplaner ser olika ut innehållsmässigt. Undersökningen som görs med intervjuer belyser medarbetarnas syn på hur arbetsplanen reflekteras i det praktiska arbetet och vilket inflytande personalen på en skola har kring innehållet i planen. I studien framkommer att delaktighet och medbestämmande inte finns på skolan beträffande den lokala arbetsplanen, vilket medför att det blir svårt för personalen att binda samman visioner med praktiskt handlande så att den kan fungera som ett levande dokument i verksamheten. Dessutom framställs lärandesyner och betydelsen av att ha en samsyn på mångfalden i lärandet så att lärarna kan hitta en gemensam pedagogisk syn som ligger till grund för arbetsplanen.</p>
Nyckelord:	lärande, lokal arbetsplan, delaktighet, skolans praktiska arbete

Innehållsförteckning

1 Inledning med bakgrund	1
1.1 Syfte	2
2 Teoridel	2
2.1 Förändringar i samhälle och skola	2
2.2 Synen på lärande	3
2.2.1 Lärandets olika dimensioner	4
2.3 Lokalt inflytande och didaktisk planering.....	5
2.3.1 Det sociokulturella perspektivet.....	7
2.4 Innehållet i lokala arbetsplaner	7
2.4.1 Exempel på arbetsplaner	9
2.4.2 Den pedagogiska grundsynen.....	9
2.5 Målen i arbetsplanen och den praktiska verkligheten	10
2.5.1 Vuxnas lärande	11
2.5.2 Den lärande organisationen	11
3 Metod	12
3.1 Urval och datainsamlingsmetod.....	12
3.2 Förförståelse.....	14
3.3 Intern och extern validitet	14
3.4 Trovärdighet och äkthet	15
4 Resultat	16
4.1 Redovisning av intervjuer	16
4.1.1 Hur den lokala arbetsplanen kom till	16
4.1.2 Att få en uppfattning om de tre fundamentens betydelse för den specifika skolan	18
4.1.3 Hur reflekteras det praktiska arbetet i arbetsplanen?	23
4.1.4 Om lärandesynen och samhällsförändringarna	27
4.1.5 Om elev- och föräldrainflytande i planen	29
4.1.6 Yrkeskompetensen i förhållande till målen i arbetsplanen	30
4.2 Resultatsammanfattning.....	32
4.2.1 Författandet av arbetsplanen	32
4.2.2 De tre fundamentens betydelse för just den specifika skolan.....	33
4.2.3 Hur arbetsplanen reflekteras i det praktiska arbetet.....	33
4.2.4 Lärandesynen och samhällsförändringarna.....	34

4.2.5 Elev och föräldrainflytande i planen	35
4.2.6 Yrkeskompetensen i förhållande till målen i arbetsplanen	35
5 Diskussion	36
5.1 Vad säger de om målen i arbetsplanen?	36
5.1.1 Lokala aspekter som underlag för arbetsplanen	37
5.2 Hur är det med författande och medbestämmande?	38
5.3 Hur är synen på lärande förankrat i arbetsplanen?	39
5.4 Hur reflekteras målen i det praktiska arbetet?	40
5.4.1 ”Trygg och inspirerande miljö”	40
5.4.2 ”Social kompetens”	41
5.4.3 ”Grundläggande kunskaper”	42
5.5 Den lokala arbetsplanen – ett levande dokument?	42
5.6 Mångfalden i lärandet	43
5.7 Det egna lärandet	44
Referenser	46
bilaga 1	48

Förord

Det här arbetet har varit lärorikt för mig, då jag dels fått undersöka den egna verksamheten angående skolans lokala arbetsplan och dels med hjälp av litteratur kunnat koppla teoretiska synsätt till organisationen, inte minst lärandesyner. Men det är inte enbart teorier och undersökningsprocess som bidragit till lärande i uppsatsen utan även min handledare Mina O'Dowd som entusiasmerat, uppmuntrat och kommit med goda råd under arbetets gång. Detta är jag oerhört tacksam över! Även diskussionerna med Åsa Lindberg-Sand, Viveka Jerndorf och övriga deltagare på kursen har bidragit till uppsatsens form och struktur. Slutligen vill jag tacka alla de intervjupersoner som anförtrott mig åsikter angående arbetsplanen och som möjliggjort den här uppsatsen.

Sandra Stipic

Lund den 20 augusti, 2004

1 Inledning med bakgrund

Skolan har under de senaste åren genomgått stora förändringar. Den statliga detaljstyrningen har minskat och reglerna har istället mer och mer inriktats på att ange mål och ramar för verksamheten. Det som tidigare bestämdes centralt ska bestämmas lokalt. Detta innebär att skolan sedan en tid formulerar lokala arbetsplaner där skolornas frihet ska vara så stor som möjligt och där den röda tråden ska vara så tydlig som möjligt. Denna utveckling inom skolans värld har fångat mig. Skolan är min arbetsplats och på så vis har jag kommit i kontakt med lokala arbetsplaner. Carlsson, Ericsson & Lindmark (1998) menar att verksamheten ska växa fram genom diskussion. Hur ska vi arbeta för att skapa en så bra skola som möjligt för eleverna? Hur ska vi uppfylla styrdokumentens intentioner? Hur ska organisation och ekonomi stödja arbetet? Hur tar vi vara på elevers och föräldrars röster? En skolas lokala arbetsplan formas utifrån återkommande diskussioner. Den lokala arbetsplanen beskriver hur arbetet på skolan gestaltas och vilka planer som finns för utveckling och förbättring.

Österberg (1998) frågar sig vilken funktion arbetsplanerna får när de väl utgör ett skriftligt dokument. Flera skolledare och lärare berättar att det är svårt att skriva arbetsplaner som blir levande och som kan användas för att planera, genomföra och utvärdera arbetet. I många fall har det varit svårt att bryta ner de nationella målen så att de blir konkreta och mätbara. Många gånger tidigare har lokala dokument blivit stående i pärmar utan att lärarna haft någon reell nytta av dem i verksamheten. De har exempelvis inte upplevts ha haft någon större betydelse för hur lärarna genomför sin undervisning.

Anledningen till varför jag har valt detta ämnesområde är att det ofta läggs mycket tid och kraft på att formulera arbetsplaner. Därför anser jag att det är intressant att titta närmare på hur det praktiska arbetet fungerar på en skola. Varje arbetslag besitter olika kompetensområden, dels det som Lundmark (1998) kallar yrkesteknisk kompetens men också det som hon menar är funktionell kompetens, dvs hur funktionsförmågan är i en konkret situation. Den konkreta situationen i det här fallet är hur den lokala arbetsplanen efterföljs. Vidare kommer jag att belysa vilka lokala lärandeaspekter som kan vara betydelsefulla för innehållet i en arbetsplan.

Det pedagogiska perspektivet blir i det här fallet hur arbetslagens lärande ser ut utifrån vad som står i arbetsplanen till hur de arbetar med de nedskrivna målen i verkligheten. Här vill jag göra en koppling till det Ellström (2002) skriver om anpassningsinriktat och utvecklingsinriktat lärande. Han menar att anpassningsinriktat lärande innebär att individen lär sig något med utgångspunkt i givna uppgifter och mål utan att ifrågasätta, medan utvecklingsinriktat lärande innebär att individen själv tar ansvar för att identifiera, tolka och formulera uppgiften. Det är den högre ordningens lärande, eller utvecklingsinriktat lärande som jag anser vara betydelsefull för att åstadkomma utveckling på arbetsplatsen och för att arbetslagen ska kunna analysera och vid behov förändra sitt arbetssätt.

I teoridelen beskrivs de förändringar i såväl samhälle som skola som bidragit till varför arbetsplanen kom till och syftet med den. I den empiriska delen redogörs hur det praktiska arbetet återspeglas utifrån arbetsplanens mål. Kvalitativa metoder används i undersökningen, det vill säga intervjuer har genomförts med två arbetslag. Frågorna kommer att formuleras utifrån de frågeställningar som ligger till grund för undersökningen.

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är dels att få fördjupade kunskaper om arbetsplanens uppkomst i takt med samhällets utveckling och dels undersöka hur arbetsplanen återspeglas i det praktiska arbetet. Dessutom belyses synen på lärande och vilken betydelse den kan ha för den lokala arbetsplanen.

2 Teoridel

I den här delen belyses först förändringar i samhälle och skola för att få en bakgrund till den lokala arbetsplanens uppkomst. Därefter beskrivs hur synen på lärande har förändrats under de senaste decennierna samt vad som står i läroplanen angående lärande och den roll den lokala arbetsplanen bör ha. Efter det redogörs lokala aspekter och vilken betydelse de har för skolutveckling och lärande. Slutligen ges några exempel på hur arbetsplaner kan se ut samt hur begreppen vuxnas lärande och ”den lärande organisationen” kan användas för att försöka uppnå långsiktig effektivitet.

2.1 Förändringar i samhälle och skola

Den postmoderna världen kännetecknas av att vi har en positiv inställning till problemlösning, kan samarbeta, är kreativa och flexibla. Tidigare var byråkratierna hierarkiskt uppbyggda, funktionerna rationellt fördelade och karriärstegen ordnad utifrån rang. Idag är strukturen mer decentraliserad och platt, och den enskilde har större frihet. Om förändringar i skolan ska lyckas, måste lärarna involveras. Om vi kan förstå lärarnas egna önskemål om förändring, får vi värdefulla insikter från gräsrotsnivå i läraryrket. Vi får insikter om hur förändringar bäst kan genomföras, vad som bör förändras och vad som bör bevaras. Det betyder att man tar lärarnas uppfattningar och synpunkter på största allvar (Hargreaves, 1998).

En stor del av skolans innehåll är motiverade av tidigare samhällets behov – om än med senare tiders motiveringar. Kontrollerande och förvarande funktioner fortlever parallellt med och som del av utbildningsmål som formulerats i olika tiders samhällen. Nya pedagogiska idéer lanseras som svar på förändrade behov och krav i takt med samhällets förändring. Det som var funktionellt i ett traditionellt samhälle är inte tillräckligt idag i takt med att samhället förändras. Krav på yttre disciplinering och lydnad har i efterhand förbytts i eller kompletterats med krav på självständighet och

samverkan. I officiella dokument som rör skolan idag framhävs, t ex ansvarstagande, reflektion och flexibilitet (Bergqvist, 1999).

Förändringar i samhället och i världen når ganska snabbt in i skolans värld. Skolan styrs av regler som är utformade för att tillgodose samhällsbehov av många slag, i nuet och till och med i framtiden. Reglerna ändras när samhällsbehov och människors behov ändras. Skolan är en institution som påverkas av samhället (Arfwedson & Arfwedson, 2002). Dagens situation präglas av en starkt föränderlig omvärld och behöver en organisk, det vill säga växande organisation. Utbildningen borde av dessa skäl bygga på tankar om decentralisering, horisontella relationer och betoning på grupperns betydelse. Dagens arbetsuppgifter sker allt mer i grupper. Gruppsamverkan har i många fall medverkat till att underlätta arbetets utförande. Idag talar man om modellarbetsplatser och goda arbetsplatser. De karaktäriseras av att de inte använder sig av hierarkiska organisationsprinciper. Ansvar delats i stället av alla på arbetsplatsen. Osäkerheten och föränderligheten gör att målen får ändras och omformuleras i takt med att omvärlden förändras (Andersson, 2000).

Denna syn på att viljan till förändring ska komma nerifrån är en syn som bör prägla även skolans styrning. Lärare måste spela en aktivare roll när det gäller att formulera syften och mål för det egna arbetet. Genom ökad förmåga att handla självständigt på ett meningsfullt sätt förväntas lärarens professionalism att utvecklas. För att detta ska ske fordras en lokal plan för handlandet. Denna lokala handlingsfrihet fordrar en välutvecklad dialog mellan kollegor, elever och föräldrar, men också mellan olika intressenter och nivåer i skolans värld (Alexandersson, 1998).

Sedan slutet av 1980-talet har kommunerna fått överta ansvaret för sina skolor – såväl det ekonomiska ansvaret som ansvaret för skolans lokala inriktning och målsättning. I början av 1990-talet infördes ”skolpengen” som skulle följa varje enskild elev. Även denna reform var tänkt att minska central styrning och öka valfrihet inom det svenska skolsystemet (Arfwedson & Arfwedson, 2002). Vid övergången till 1990-talet fördes en ny organisationsmodell fram som betonade ökad effektivisering, demokratisering och professionalisering. Skolan enligt denna modell beskrivs som en nätverksorganisation, där olika enheter står i nära kommunikation med varandra och information mellan aktörer i olika lokala enheter överförs. Förebilden finns i moderna kunskapsföretag och modellen beskrivs som ”en lärande organisation.” (Andersson, 1998).

2.2 Synen på lärande

Behaviorismen hade länge stor genomslagskraft inom utbildningsområdet. Denna traditionella inlärningspsykologi bygger på principen att läraren vet bäst och är den som formulerar målen för utbildningen/undervisningen. Lärandet var i många avseenden något som enbart skulle ske i klassrummet helt separerat från övriga samhälls- och arbetslivsföreteelser. Skinner grundade sina tankar och idéer på Watsons teser om att allt lärande består av beteendelinäring. Skinners utgångspunkt är att människan inte har några inneboende krafter och därmed blir ett objekt för undervisningen. Konsekvenserna av behaviorismens dominans var att tilltron till den traditionella

klassrumsutbildningen ökade samtidigt som elevernas olika behov och särart inte togs i beaktande (Andersson, 2000).

Under 1970-talet förändrades emellertid synen på utbildning. Undervisningsteknologin visade sig till sist med sin stereotypa struktur vara ofruktbar i en allt mer föränderlig värld (Andersson 2000). Inlärningsforskningens inriktning började då att förändras från en beteendeorientering och i riktning mot kunskapsförståelse. Denna forskning var mer fokuserad på utvecklingen av tankeprocesser och kunskapsstrukturer. För att betona att människan skaffar sig kunskap på ett aktivt sätt används numera lärande. Denna lärarandesyn innebär bland annat att varje människa själv konstruerar sin kunskap (Arfwedson & Arfwedson, 2002).

2.2.1 Lärandets olika dimensioner

Piaget ägnade sig nästan uteslutande åt den kognitiva aspekten av lärandet. Enligt honom konstruerar människan själv genom lärande och kunskap sin förståelse av omvärlden. Piaget kartlägger olika utvecklingsstadier och uppfattar lärandet som en jämviktsprocess (Illeris, 2001). Enligt Piaget konstruerar individen kunskaper genom sina handlingar, genom sitt samspel med omgivningen, med hjälp av ackommodation (individen anpassar sig till omgivningen) och assimilation (omgivningen justeras för att passa individen). I den processen utvecklas gradvis mer avancerade kunskapsnivåer (Marton & Booth, 2000).

Ordet lärande omfattar även motivation och attityder. Mot denna inriktning står en personlighets- eller utvecklingspsykologi som behandlar människans psykiska utveckling och psykiska strukturer, men som sällan intresserar sig för tillägnelsen av konkreta kunskaper, färdigheter och kompetenser. En heltäckande teori om lärande måste behandla hela människan, såväl hennes kognitiva som hennes affektiva sidor, inte minst samspelet mellan dem. Det handlar om samspelet mellan lärandets kognitiva och psykodynamiska dimensioner. Till de mest intressanta hör försöken att integrera de två teorier som anses vara heltäckande och välkända: Piagets teori om den kognitiva utvecklingen respektive Freuds teori om personlighetsutvecklingen (Illeris, 2001).

I samband med lärande har det alltsedan 1960-talet uppstått ett ökat intresse för såväl den generella personlighetsutvecklingen som utvecklingen av specifika personliga egenskaper. Detta bottnar i de förändrade samhällsliga kvalifikationskraven. Dessa är: intellektuella kvalifikationer, perceptionskvalifikationer, självbehärskningskvalifikationer, individualitetskvalifikationer, sociala kvalifikationer och motivationskvalifikationer. Det karaktäristiska för alla dessa kategorier är att de innehåller både kognitiva och dynamiska element (Illeris, 2001).

Om man betraktar det växande intresset för personlighetsutveckling inom skolan ur ett bredare samhällsperspektiv kan det vara lämpligt att se vad som sägs om kunskap och lärande i läroplanen för grundskolan. Där kan man bland annat läsa följande (Illeris, 2001 s. 82-83):

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former för den enskilda eleven balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom varierad och balanserad sammansättning av ämnen och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld skolan utgör, skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande, där olika kunskapsformer är delar av en helhet... Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära ... Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter (Läroplan 94:8).

Läroplanen poängterar klart och tydligt att det rör sig om en allsidig personlig utveckling, där lärandet utgör en helhet bestående av kognitiva och affektiva element. Man måste se grundskolan i ett bredare samhällsperspektiv, som berör övergången från industrisamhället till det tjänste- och serviceproducerande informationssamhället (Illeris, 2001).

Under 1900-talet har skolors uppgifter utvidgats. Från att ha varit en instans som främst förväntats sprida kunskaper och i viss utsträckning forma de ungas karaktär har skolor blivit institutioner där samma uppgifter ska klaras av tillsammans med att sociala problem fångas upp, kulturinsatser göras och hälsobevakning ske. Fler yrkesuppgifter har kommit till inom moderna skolor än enbart läraruppgifter. Vid sidan av lärarna finns studie- och yrkesvalsspecialister, social och psykisk hälsovårdspersonal, fritidspedagoger, vaktmästare, sekreterare, bibliotekarie och skolledning. Alla dessa yrkesgrupper ingår i skolan och deras arbetsinsatser kräver samordning för att de ska kunna ge avsedd effekt för eleverna (Ekholm, 1998).

När 1990-talet går mot sitt slut baseras skolorna inte längre på den ursprungliga verksamhetsidén – att skolor är platser där äldres vetande ska spridas till de unga – utan att i skolan ska elevernas lärande står i fokus. I en skola där elevers lärande är huvudaktiviteten kommer såväl rummen och tiden i en annan belysning än i den skola där lärarens kunskapsspridning dominerar idéerna. Sedan 1980-talet ska skolorna utforma egna lokala arbetsplaner där man klargör hur man ska lösa uppgifter som man vid den lokala skolan finner vara mest angelägna. I dessa planer förväntas skolorna ange hur de ska utveckla sin verksamhet så att de blir effektiva i förhållande till de mål som finns för skolornas verksamhet (Ekholm, 1998).

2.3 Lokalt inflytande och didaktisk planering

Övergången från industrisamhället till det post-industriella och alltmer internationella samhället samt befolkningens vidgade utbildningsmöjligheter och höjda utbildningsnivå leder också till konsekvenser för skola och utbildning. Lärarnas auktoritet men också

utbildningens och undervisningens innehåll, ifrågasätts av eleverna och deras föräldrar som ofta har längre utbildning än lärarna. Lösningen på skolans problem har å ena sidan blivit större valfrihet. Å andra sidan har lösningen sökts i en förändring av skolans styrsystem i riktning mot målstyrning, avreglering och ökat lokalt inflytande (Ahlström, Wallin, 2000). I Lpo 94 står det att den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas ansvar är förutsättningen för att skolan utvecklas kvalitativt. Målen måste prövas, resultaten följas upp och utvärderas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med hemmen och det omgivande samhället.

I det nya styrsystemet ersätts de standardiserade och centralt utarbetade lösningarna på skolans och undervisningens problem med krav på både kommuner, skolledare och lärare att finna egna lösningar inom läroplanens ramar. För kommunpolitiker, skolledare och lärare betyder detta att överväganden och beslut av det slag som definierar didaktik och didaktisk planering blir allt mera betydelsefulla; frågorna Vad?, Hur?, och Varför vad och hur? återfår sin centrala plats, och reflektion över den egna verksamheten, och till exempel relationen till läroplanen och andra dokument blir en nödvändighet. Didaktik är således en sammanfattande beteckning för frågor som gäller vad utbildningen har för innehåll (och mål) och hur den bedrivs (Ahlström, Wallin, 2000).

En komponent i det didaktiska fältet utgörs av den lokala kultur som utgör skolans närmiljö. Varje enskild skolenhet har rötter och förutsättningar i den lokala tradition, den arbetsmarknad och näringsstruktur som kännetecknar skolans närmiljö och den omgivande bygden. Varje skola har en på många sätt unik situation, olik varje annan skolas. Att denna situation sätter sina spår i skolans verksamhet och bestämmer ramar och förutsättningar för skolan är egentligen ganska självklart. Kunskap om en skolas lokala situation är ett viktigt, men ofta bortglömt eller dolt inslag i lärarnas professionella kunnande (Arfwedson & Arfwedson, 2002).

Arfwedson & Arfwedson (1995) menar att det är omöjligt att finna normer för undervisning som är generellt giltiga. ”Ändå utgår man i såväl politik som pedagogisk vetenskap nästan genomgående från den (outtalade) förutsättningen, att det faktiskt går att formulera allmängiltig didaktik” (s. 35). Inte bara normer och samhällsmål, utan också en mängd andra faktorer har betydelse för hur den konkreta undervisningen kommer att utformas. Det är omöjligt att direkt ur läroplansmål härleda hur man ska arbeta som lärare. Normer och undervisningsteorier är snarare en följd av undervisning: praktiken föregår alla teorier om praktiken. Normer liksom undervisningsteorier formas av praktiken, inte tvärtom. Didaktiska beslut i undervisning betingas av en rad faktorer (till exempel elevernas behov och reaktioner) som inte kan härledas till några övergripande synsätt eller normer. Vägarna till inläring av normer är i själva verket situationsbaserade och komplexa. Många frågor måste belysas innan man som lärare kan välja de bästa vägarna mot uppställda mål. Frågor som måste besvaras är bland annat vilka elever man har och hur deras normsystem ser ut. Hur närmiljön och skolans traditioner ser ut samt hur lärarnas normsystem ser ut, i förhållande till elevernas, deras föräldrars och skolans.

2.3.1 Det sociokulturella perspektivet

Alltsedan 1900-talets början har psykologi uppfattats som ett hjälpmedel för att strukturera pedagogiska processer i skolan. En stark influens på den typ av psykologi som tar form inom pedagogiken är Piagets kunskapsteori. En sådan kunskapsteori lägger grunden för en föreställning om att utvecklingsgången är naturlig och kan regleras. En konsekvens av Piagets biologiska kunskapsteori är att kunskap sammanfaller med det mentals utveckling. Detta får konsekvenser, eftersom sociala faktorer blir sekundära i relation till utvecklingen av begreppsstrukturer (Säfström, 2000). Under 1980-talet växte kritiken mot Piaget-traditionen fram och intresset för Vygotskijs teorier ökade. De pedagogiska konsekvenserna av Vygotskijs socialkonstruktivistiska teorier är att utveckla kollektiva lärande situationer där varje deltagare bidrar till allas förståelse. Lärandet ses som situerat och socialkognitivt och innebär att kollektiva lärande situationer utvecklas där varje deltagare har möjlighet att bidra till kollektivets förståelse. (Carlgren, 1999).

Den yrkesverksamme läraren måste alltid komplettera allmänna kunskaper om barn och ungdom med den konkreta kunskapen om sina egna elever, deras skiftande bakgrundsförhållanden, de kulturella och historiska rötter och andra speciella förhållanden, som utmärker just denna grupp av unga människor. Psykologisk forskning betonar generella elevbeteenden och elevproblem. Men människor är inte enbart biologisk-psykologiska varelser, utan också historisk-kulturellt förankrade varelser med rötter i olika traditioner och miljöer och med olika historiskt förankrade sätt att tänka och reagera i undervisningssituationer (Arfwedson & Arfwedson, 2002).

Hur människor lär handlar inte enbart om hur vi fungerar innanför pannbenet. Vi måste också ta med i beräkningen hur vår omgivning ser ut, vilka resurser den erbjuder och vilka krav som ställs. Vi är kulturvarelser och samspelar och tänker tillsammans med andra människor i vardagliga aktiviteter. Vi är biologiska varelser, men lever samtidigt i en sociokulturell verklighet. Vårt sätt att bete oss, tänka, kommunicera och uppfatta verkligheten är format av sociala och kulturella erfarenheter och kan inte förklaras med hänvisning till instinkter. Tänkande, kommunikation och fysiska handlingar är situerade i kontexter och att förstå kopplingen mellan sammanhang och individuella handlingar är kärnpunkten i ett sociokulturellt perspektiv (Säljö, 2002).

En lärandeplan är hela det fält av läranderesurser som vardagen tillhandahåller. Dess form och innehåll bestäms av en social praktik, den praxisgemenskap som den lärande deltar i. Tanke, handling och situation kan inte skiljas åt. För att lära sig använda redskap inom ett praxisområde måste en skolelev liksom en lärling bli en del av den kultur som ger aktiviteter inom området mening och ändamål. Kunskap kan inte betraktas som neutral eller dekontextualiserad. Kunskap är situerad – en produkt av det handlingsssammanhang och den kultur i vilken den utvecklats och använts (Löfstedt, 1999).

2.4 Innehållet i lokala arbetsplaner

Alexandersson (1998) förespråkar ett ”reflekterande arbetssätt” för kunskapsspridning och verksamhetsutveckling i skolan. Han menar att viljan till förändring måste komma

nerifrån, från lärarna själva. Vidare redogör han för att det fordras en välutvecklad dialog och en förmåga att kunna binda samman visioner med praktiskt handlande för att kunna hantera den lokala handlingsfriheten. Den lokala skolan har utifrån egna frågor behov av att lära av den pedagogiska verksamheten. I ett ”reflekterande arbetsätt” tar lärarna själva utgångspunkt i egna kunskaper och erfarenheter och värderar olika alternativ i förhållande till läroplanens mål och väljer sedan de som leder till att elever lär och utvecklas. Det skrivna dokumentet är därför snarare ett medel än ett mål. Ett ”reflekterande arbetsätt” bör alltid uppfattas som en kollektiv aktivitet som förutsätter ett dialogiskt samspel med andra kollegor, med elever och föräldrar.

Ekholm (1998) framhåller att när skolledare har förmått att uppträda som arbetsledare i förbättringsprocessen eller delat ut uppgifter om aktivt ledarskap bland lärarna och sett till att detta utövas förbättras resultaten. Ska en lokal arbetsplan sättas i verket och genomföras har man på skolan nytta av en självkritisk betraktelse över hur ledarskapet hanteras av den egna arbetskulturen. En öppen bedömning av hur ledarskapet hanteras och utövas kan behöva diskuteras bland alla som arbetar på skolan.

I grundskoleförordningen (2002) står det att arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Det är rektorn som beslutar om arbetsplanen och den ska kontinuerligt följas upp och utvärderas. Österberg (1998) har för Skolverkets räkning följt några skolor på nära håll. Han menar att arbetsplanerna på vissa skolor består av formuleringar för varje ämne eller ämnesgrupp. Oftast är planerna strukturerade utifrån vad eleverna ska lära sig. Arbetsplanerna är upplagda som en genomgång av målen med beskrivningar av vilka kunskapsmål som ska uppnås. På andra skolor har arbetsplaner formulerats mer som handlingsplaner för hur de nationella målen ska uppnås, och de innehåller vanligtvis en beskrivning av den organisation och det arbetsätt som man kommit överens om på skolan. Föräldra- och elevinflytande, temaarbete, utvärdering är exempel på riktlinjer som finns i ett sådant dokument. Andra skolor har en dokumentation som berör det sociala arbetet i skolan, såväl som elevvårdande som trivselskapande åtgärder.

Österberg (1998) menar vidare att skolornas arbetsplaner ser olika ut innehållsmässigt. En del består enbart av planer för olika ämnen. Andra är mer inriktade på riktlinjer för hur verksamheten ska organiseras och bedrivs. En del skolor beskriver utvecklingsområden och vissa är mer socialt inriktade. Genomgående har skolornas arbetsplaner olika innehållsmässiga fokus. Arbetsplanen kan ses som ett uttryck för hur den enskilda skolan översatt de nationella och kommunala målen. I arbetsplanen har varje skola angett sina principer för hur man på skolan arbetar för att integrera kunskapskvaliteter, värden och annat som målen gäller.

Ekholm (1998) påvisar att skolan är en utvärderingstät arbetskultur sedan mycket länge, men utvärderingar av tradition sker av elevernas arbete, inte av de vuxnas. Genom att denna öppenhet inte funnits vid många skolor har man också sett en mycket begränsad nytta med den lokala arbetsplanen. Den har mer blivit en redovisning av vilka ambitioner man har än ett instrument för styrning av och reaktion på verksamheten. Väl använd kan en lokal arbetsplan hjälpa de som arbetar på skolan att reda ut vilka styrkor och svagheter som skolan har och som det gemensamma arbetet leder till, vilket i sin tur kan användas för förbättringsinsatser.

2.4.1 Exempel på arbetsplaner

I sin rapport till Skolverket som nämnts tidigare har Österberg (1998) gett exempel på olika skolors arbetsplaner. Nedan återges några exempel från hans rapport som har betydelse för uppsatsen.

På en skola fanns det redan en arbetsplan som var författad av skolledningen. Det fanns emellertid ett behov hos lärarna att dokumentera verksamheten. Vid en konferens fördes en diskussion kring rubriken Vår skola – vad vill vi med den? Diskussionen blev mycket uppskattad och sakta började rubrikerna till en första gemensamt utarbetad arbetsplan växa fram. Arbetet har delvis fungerat som en visionsbyggare på skolan. Genom ett underifrån styrt dokumentationsarbete framträdde skolan som en gemensam skapelse och ägodel på ett helt annat sätt än tidigare.

På en annan skola berättas det att arbetet med att utveckla arbetsplanen var för olika ämnen. Syftet var att utveckla en gemensam pedagogisk grundsyn. Värdegrundsfrågor började också diskuteras. På skolan började lärarna mötas tvärs över ämnesgränserna, vilket man sällan gjort tidigare, och man var överens om att tvärgrupper är värdefulla för diskussioner om skolans grundinställning. Det beslutades att man skulle utforma en arbetsplan som skulle gälla för hela skolan. Den skulle uttrycka skolans värdegrund och ge tydliga riktlinjer för arbetssätt och utvärdering.

På en tredje skola är ambitionen att dokumentet ska vara ett övergripande måldokument som utifrån skolans styrdokument ska visa mot vilka målsättningar skolan ska arbeta. Genom att diskutera planens målformuleringar i olika gruppkonstellationer har skolan försökt skapa ett dokument som känns levande och som stämmer överens med hur man arbetar på skolan i stort. Arbetsplanarbetet har medvetet bedrivits under lång tid för att all personal ska känna sig delaktiga i de processer som utformat planen. Flera lärare känner att målen är realistiska och väl överensstämmande med det arbete som bedrivs i de olika arbetslagen.

2.4.2 Den pedagogiska grundsynen

Enligt Hård af Segerstad, Klasson & Tebelius (1999) syftar synen på människor på vilken tilltro till individens förmåga som en undervisare har. Sättet att utforma undervisning och utvärdera resultaten kan skilja sig mycket, beroende på om undervisaren anser att människor aktivt vill söka kunskap och är kapabla att själva styra sitt lärande eller om han/hon menar att människan är lat och måste styras med piska och morot. Ett sätt att bedriva undervisning är att planera undervisningen utifrån kursplanerna så att deltagarna lär sig vad som förväntas. Ett annat sätt är att utgå från deltagarnas roll i undervisningen. Den pedagogiska grundsynen består av följande grundstenar:

- Kunskapssyn – uppfattning om vad som är väsentlig kunskap och hur den förvärvas.
- Inlärningssyn – uppfattning om hur lärande går till och vad som påverkar viljan till lärande.

- Människosyn – uppfattning om människors kvaliteter och vad som styr människans aktiviteter.
- Samhällssyn – uppfattning om hur samhället ska utformas och hur fördelning av resurser ska ske.
- Natursyn – uppfattning om människans förhållande till naturen och vilka konsekvenser olika förhållningssätt får.

Det finns skolor som under rubriken mål i arbetsplanen har följande skrivning; ”Varje vuxen ska tillhöra en arbetsenhet. Arbetsenheten består av fritidspedagoger, förskollärare och lärare. Inom arbetsenheten skall en gemensam elevsyn ligga till grund för allt arbete inom skolan. Alla ska inom arbetsenheten känna trygghet och där kunna få stöd och vägledning i det dagliga arbetet. Alla åsikter respekteras och värdesätts” (Österberg, 1998).

2.5 Målen i arbetsplanen och den praktiska verkligheten

I analyser av skolor som förmått att förbättra den egna verksamheten framträder några uppgifter som väsentliga. Några behöver uppträda som målhävdare, dvs påminna andra om att målen i arbetsplanen finns och ska nås. Skolledaren passar genom sin formella ställning väl in att ta på sig att vara målhävdare. Skolan behöver också undersöka och bedöma den egna förmågan att leva upp till arbetsplanens idéer. Dessa som gör detta kallas kritiker. De ska uttrycka reaktioner som läggs till grund för reflektion och eftertanke. Kritikerna ska således leverera synpunkter på hur genomförandet sker. Dessutom behövs funktionen att skapa nya lösningar, som skolans uppfinnare eller visionärer kan fylla. Dessa behöver skapa visioner över vad de nya idéerna kan komma att innebära för skolans framtid. De nya idéerna behöver sedan fogas samman av utformarna i den rådande arbetskulturen. Men för att ett nytt arbetssätt ska kunna införlivas i en arbetsgemenskap fordras pådrivare i skolan. Viktigt att komma ihåg när man genomför en förbättring är att det alltid dyker upp motståndare till processen. Genom att tala om sina olika roller kan dessa bearbetas och samexistensen blir lättare (Ekholm, 1998).

Ekholm (1998) menar vidare att för att en lokal arbetsplan ska genomföras måste ansvar således spridas till många. Lundmark (1998) beskriver hur man kan utgå från en kompetensmodell för att göra en kompetensanalys hos deltagare. Dessa är yrkesteknisk (grundläggande kunskaper), strategisk (kort- och långsiktighet), personlig (etik, värderingar) och social kompetens (samarbetsförmåga). Den funktionella kompetensen bygger på en integration av de övriga delkompetenserna. I den ingår förmåga att handla professionellt i de olika situationer man möter i sitt arbete. Ellström (2002) framhåller att man kan argumentera för att den reella kompetensen (den faktiska kompetensen som en individ besitter) skall betraktas skild från den formella kompetensen (som dokumenteras med betyg, intyg eller diplom). Analyser av yrkeskunnande bör analysera och värdera individens reella kompetens utifrån den praktiska situation där den tillämpas snarare än utifrån kriterier knutna till formella utbildningskrav.

För att den lokala arbetsplanen inte ska komma att stanna vid att vara en beskrivning enbart av stolta ambitioner, fordras att man på skolan organiserar sitt arbete med att bevaka kvaliteten på arbetsinsatserna från de vuxnas sida och att förbättra detta arbete. Skolor som varit framgångsrika i det egna förbättringsarbetet organiserar sig så att iakttagelserna sker på ett systematiskt sätt. När skolan arbetar för att lära sig, bearbetar den de iakttagelser som gjorts (Ekholm, 1998).

2.5.1 Vuxnas lärande

Enligt Hård af Segerstad, Klasson & Tebelius (1996) krävs det att människor ständigt förnyar och fördjupar sina kunskaper. Idéerna om det livslånga lärandet är bl a att det ska pågå hela livet och leda till förnyade och uppdaterade kunskaper, färdigheter och attityder, som är nödvändiga med tanke på ständiga förändringar i det moderna livet. Men också för att underlätta självförverkligande hos varje individ. Lundmark (1998) menar att kraven på kompetens har förändrats under 1990-talet. Ett av skälen till detta är föränderligheten och komplexiteten i arbetslivet. Förmågan att självständigt upptäcka, identifiera och åtgärda problem blir allt viktigare.

Ellström (2002) framhåller att lärande numera är en livslång process. Han skiljer mellan fyra lärandenivåer. Den lägsta ordningens lärandenivå; det reproduktiva lärandet innebär att såväl mål som metoder samt det resultat som ska uppnås är givna på förhand. Den lärande ska lösa de givna uppgifterna på förhand. Den lärande ska lösa de givna uppgifterna i syfte att uppnå på förhand fastställda mål. Det produktiva lärandet består av två olika varianter; regelstyrt respektive målstyrt lärande. I det regelstyrda lärandet är både uppgifter och metoder givna. Den lärande värderar dock själv resultatet. I det målstyrda lärandet läggs enbart uppgiften fast på förhand. Det är sedan den lärandes sak att välja metod och att värdera resultatet. Den högsta nivån kallas det kreativa lärandet. Det innebär att den lärande måste utnyttja sin egen auktoritet inte bara för att välja metoder och för att värdera resultatet utan även för att definiera uppgiften. Det kreativa lärandet motsvarar det utvecklingsinriktade lärandet, medan det anpassningsinriktade lärandet är det reproduktiva och produktiva lärandet.

Ellström (2002) redogör vidare att empirisk forskning har visat att det är långt ifrån självklart att en individs handlande bestäms av på förhand formulerade mål. Istället tycks handlandet i hög grad formas av de begränsningar och möjligheter som den aktuella sociomateriella omgivningen erbjuder. Handlandet bestäms inte av en på förhand fastlagd plan utan växer fram ur interaktionen mellan individ och omgivning genom successiva anpassningar till förändrade omständigheter.

2.5.2 Den lärande organisationen

Dahler-Larsen (2001) hävdar att grundläggande för en lärande organisation är att den hämtar inspiration från teorier om hur individer lär. Lärande i organisationer handlar också om hur organisationen använder sig av feedback. Denna typ av organisation anpassar sig efter de krav och förändringar som uppkommer i omgivningen. Här ges

även möjligheter till ständigt lärande och organisationen är flexibel och anpassningsbar. Granberg & Ohlsson (2000) definierar den lärande organisationen så här:

Den organisation som skapar goda förutsättningar för medarbetarnas lärande och som tillvaratar detta lärande och som nyttiggör detta lärande i organisationers strävan att påverka och anpassa sig till omvärlden (s. 33).

Argyris & Schön har intresserat sig för förhållandet mellan organisationer och de individer som ingår i dessa. Grundtanken är att arbetsorganisationen måste stämma överens med individernas behov, t ex behovet av att ta ansvar och använda sitt eget omdöme. De talar om *espoused theories of action* respektive *theories-in-use*. Det första omfattar mål, antaganden, normer och värderingar som är vägledande för en individs beteende. Det andra begreppet omfattar de underliggande normer och värderingar som i praktiken styr beteendet. *Espoused theories* menar författarna är *singleloop-lärande* som löser aktuella problem men ger ingen lösning på de mer grundläggande problemen varför dessa problem finns. För att en bestående förändring ska uppstå, måste de styrande värderingarna ändras: vi måste lära en ny *theory in use* vilket innebär *doubleloop-lärande* (Granberg & Ohlsson, 2000).

Ellström (2002) nämner fyra teoretiska perspektiv när det gäller kompetensutveckling i arbetslivet. Jag anser dock att ett av dessa perspektiv, nämligen det humanistiska perspektivet, går att jämföra med det som Dahler-Larsen (2001) och Granberg & Ohlsson (2000) anser vara viktiga inslag för den lärande organisationen. Det humanistiska perspektivet betonar nödvändigheten av ett samspel och en ömsesidig anpassning mellan organisation och människor för att uppnå långsiktig effektivitet. Detta synsätt innebär en betoning av organisationsmedlemmarnas behov av gemenskap, delaktighet och självförverkligande. Det är inte i första hand genom central styrning från ledningens uppställda mål, utan i stället genom successiv och spontan anpassning till förändringar inom organisationen eller i dess omgivning som en lärande organisation kan uppnås.

3 Metod

I det här avsnittet beskrivs olika punkter som ska tydliggöra uppsatsens struktur och tillvägagångssätt för undersökningen.

3.1 Urval och datainsamlingsmetod

Skolan som ingår i undersökningen är en skola med ca 450 elever. Årskurserna är från förskoleklass till och med årskurs nio. Tidigare fanns två skolor på orten; en skola med förskoleklass till och med årskurs sex och ett högstadium. För ca ett år sedan flyttade den ena skolans elever in i den tillbyggda högstadieskolan och blev en skola med elever från förskoleklass till och med årskurs nio. Under några år skedde stora personalomsättningar på båda skolorna, men numera har skolan färre nyrekryteringar.

Skolan har en hel del invandrare och på senare tid har det även varit mycket in- och utflyttning till och från orten. Det som intresserar mig är hur personerna som ingår i undersökningen upplever verksamheten och hur de beskriver sin situation, dvs hur har den lokala arbetsplanen tillkommit och hur den återspeglas i det praktiska arbetet. Urvalet är sju personer som är pedagogisk personal på en skola (förskollärare, fritidspedagoger och grundskollärare) samt rektorn. Jag har valt två arbetslag i F-2 verksamheten, men uteslutit mitt eget. Detta har jag gjort för att skapa mer distans till verksamheten och på så sätt inta en mer objektiv inställning till resultatet. Rektorn är vald för att jag anser att hennes åsikter i egenskap av skolledare är betydelsefulla för undersökningen.

Enligt Bryman (2002) bygger kvalitativa studier på en forskningsstrategi där tonvikten ligger mer på ord än på kvantifiering vid insamling och analys av data. En kvalitativ forskningsstrategi är tolkande och konstruktionistisk. Huvudsakliga intresseområden för kvalitativa forskare är bland annat världen som undersökningspersonerna upplever den och beskrivning av kontext. Vidare står det att kvalitativa forskare behandlar teori som något som uppkommer ur data medan kvantitativ forskning innebär att resultaten integreras i de relevanta teorierna. Kvalitativa forskare betonar vikten av en kontextuell förståelse av det sociala beteendet. Det betyder att beteenden och värderingar måste tolkas i en kontext, ett sammanhang. Detta innebär att vi inte kan förstå hur medlemmarna av en social grupp beter sig, om vi inte kan ta hänsyn till den speciella miljö som de är verksamma i.

Intervju är sannolikt den mest använda metoden i kvalitativ forskning. I kvalitativa intervjuer är intresset riktat mot den intervjuades ståndpunkter. Här vill forskarna ha fylliga och detaljerade svar och en person kan intervjuas flera gånger. Man menar ofta att det är viktigt för intervjuaren att få till stånd en bra relation till respondenterna. Det innebär att man snabbt kan skapa en relation som gör att respondenten är villig att intervjuas. Men det är viktigt att intervjun inte blir alltför avslappnad så att respondenten försöker göra intervjuaren till lags. Att skapa en fungerande och tillitsfull relation handlar om en balansakt som dessutom är lättare att utföra vid en kontakt ansikte mot ansikte än vid en telefonintervju. Kvalitativa intervjuer kan vara både ostrukturerade och semi-strukturerade. De ostrukturerade intervjuerna tenderar att likna ett vanligt samtal medan semi-strukturerade intervjuer berör specifika teman. Intervjupersonen har dock i båda fallen stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt. Intervjuprocessen är således flexibel. Formuleringen av frågeställningar för undersökningen ska inte vara så specifika att den hindrar alternativa idéer eller synsätt att uppstå under insamlingen av data under fältarbetet (Bryman, 2002).

Min undersökning genomförs som en semi-strukturerad intervju. Enligt Bryman (2002) handlar det i regel om en situation där intervjuaren har en uppsättning frågor som kan beskrivas som ett frågeschema, men där frågornas ordningsföljd varierar. Intervjuaren har också ett visst utrymme för att ställa ytterligare frågor till det som uppfattas vara viktiga svar. Teman i min undersökning är lokala aspekter på arbetsplanen, personalens syn på lärande och den praktiska verksamheten i förhållande till vad som står i arbetsplanen.

Innan jag började ställa frågorna förklarade jag kortfattat vilken utbildning jag genomgår och syftet med undersökningen. Jag betonade också att jag kommer att

behandla det de säger konfidentiellt. För att få en lättare stämning berättade jag att jag var intresserad av just deras tankar och åsikter om den lokala arbetsplanen som finns på skolan och att det inte finns något "rätt" eller "fel" svar. Enligt Bryman (2002) är det viktigt att ta upp flera saker i den information som ges till en tilltänkt respondent. Man bör beskriva vem man är och vilken roll man har i undersökningen och förklara vem/vad som står för forskningen. Man bör också ange undersökningens syfte och kortfattat beskriva hur respondenten har valts ut för en intervju. Det är viktigt att försäkra att informationen behandlas konfidentiellt och att svaren inte kommer att kunna identifieras samt att klargöra för respondenten att deltagandet är frivilligt.

3.2 Förförståelse

Under den här punkten framför jag vilken betydelse självvärdering kontra extern utvärdering har i organisationer. Detta gör jag för att redogöra vilken betydelse min förförståelse har i förhållande till det syfte som finns för undersökningen.

Enligt Vedung (1998) förefaller det starka skäl för självvärdering, eftersom varje organisation idealt sett borde vara självutvärderande och självlärande. Samtidigt som detta förmodligen är sant, så kan självvärdering inte lösa alla återföringsproblem beroende på tendensen till egoistiskt handlande. Internutvärderingar resulterar vidare i återföring och inläring, eftersom användare och utvärderare är samma person – eller samma organisation. Den tunga nackdelen med självvärdering gäller objektiviteten. Det är syftet som avgör om det är bäst med en intern eller extern utvärdering. Om syftet är kontroll bör utvärderingen vara extern. Är syftet främjande, bör evalueringen däremot organiseras som en självvärdering.

Enligt Patton (1996) är forskarens hållning i en kvalitativ undersökning subjektiv till skillnad från den kvantitativa forskarens hållning som är objektiv. Detta innebär att jag i min undersökning har en subjektiv hållning till datainsamlingen, eftersom jag arbetar i organisationen och känner till respondenterna. Syftet med undersökningen är dock att organisationen ska lära sig något utifrån författandet av den lokala arbetsplanen samt vad som står i den till vad som händer rent praktiskt, dvs främjande och inte kontroll och styrning. Därför har jag valt att undersöka den egna verksamheten och inte någon annan verksamhet.

3.3 Intern och extern validitet

Enligt Patton (1996) kan intern validitet ge en smalare syn på säkerheten kring orsak och verkan. I vidare mening kan en sådan validitet vara diskutabel när den åsyftar trovärdigheten av en eventuell slutsats. Med intern validitet ökar risken av att ha en sträng kontroll över en begränsad mängd definitioner och som även begränsar möjligheten att generalisera. Motsatsen till intern validitet är extern validitet som stödjer en implementering av nya slutsatser och som söker nya möjligheter för framtida beslut. Detta är ofta mer viktigt än att strängt konstatera redan etablerade förhållanden. Enligt Bryman (2002) betyder intern validitet att det ska finnas en god överensstämmelse emellan forskarens observationer och de teoretiska idéer som denne utvecklar. Extern

validitet rör den utsträckning i vilken resultaten kan generaliseras till andra sociala miljöer och situationer. Den externa validiteten, till skillnad från den interna, utgör ett problem för kvalitativa forskare, på grund av deras tendens att använda sig av fallstudier och begränsade urval.

3.4 Trovärdighet och äkthet

Guba & Lincoln (1994) menar att det finns alternativa kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar. De föreslår två grundläggande kriterier för bedömning av en kvalitativ undersökning, nämligen trovärdighet och äkthet. Trovärdigheten består av fyra delkriterier som alla har en motsvarighet i kvantitativ forskning. Det ena är *tillförlitlighet*. Här kan forskaren göra en återkoppling till den grupp eller organisation som studerats för att få en bekräftelse på att forskarens resultat stämde överens med de studerade personernas uppfattningar. Det andra är *överförbarhet* som kan liknas vid en databas med fylliga redogörelser av detaljer som ingår i en kultur med vars hjälp man kan bedöma hur pass överförbara resultaten är till en annan miljö. Det tredje är *pålitlighet* där forskarna antar ett granskande synsätt för att säkerställa att det skapas en fullständig redogörelse av alla faser i forskningsprocessen. Kollegor kan sedan fungera som granskare. Det sista är *möjlighet att styrka och konfirmera*. Här ska det vara uppenbart att forskaren inte medvetet låtit personliga värderingar eller sin teoretiska inriktning påverka utförandet av och slutsatserna för en undersökning (Bryman, 2002).

När det gäller äkthet bör forskaren fråga sig om undersökningen ger en rättvis bild av de åsikter som finns i den grupp människor som studerats. Likaså om undersökningen hjälper de människor som medverkat i den att komma fram till en förståelse av den sociala miljö som de lever i? Även om undersökningen bidragit till att deltagarna fått en bättre bild av hur andra personer i miljön upplever saker och ting. Kan de som medverkat förändra sin situation? Slutligen om undersökningen gjort att deltagarna fått bättre möjlighet att vidta de åtgärder som krävs.

För egen del kan jag göra en återkoppling till den grupp som studerats, eftersom de är kollegor till mig och på så vis kan de bekräfta de tolkningar jag har gjort angående deras svar. Möjlighet att styrka och konfirmera är också möjligt, då jag valt andra arbetslag än mitt eget. På så sätt har jag intagit en objektiv ställning till undersökningen. Jag har också försökt återge en rättvis bild av de åsikter som studerats och i resultatet framställs fylliga och detaljerade svar för att uppnå detta kriterium. I samtalen reflekterade de berörda kring den egna verksamheten, vad gäller skolans lokala arbetsplan. Förhoppningsvis bidrar denna reflektion till en bättre förståelse av den sociala miljö som de ingår i.

4 Resultat

Den lokala arbetsplanen på den aktuella skolan består av tre fundament. Dessa är ”trygg och inspirerande miljö”, ”social kompetens” och ”grundläggande kunskaper”. Till vart och ett av dessa begrepp finns ”mål” och ”medel” som anger vad skolan ska sträva och uppnå samt hur detta ska gå till. De tre fundamenten ska fungera som underlag för den pedagogiska verksamheten från förskoleklass till årskurs nio. Det finns således inga punkter i arbetsplanen som berör värdegrund, pedagogisk grundsyn eller enskilda ämnen.

4.1 Redovisning av intervjuer

Här framställs de teman som ligger till grund för undersökningen. Dessa är lokala aspekter på arbetsplanen, personalens syn på lärande och den praktiska verksamheten i förhållande till vad som står i arbetsplanen. Detaljerade svar kommer att återges från de flesta av intervjupersonerna. Däremot förekommer inte alltid citat från ”intervjuperson 3” (IP 3) och ”intervjuperson 7” (IP 7), eftersom deras svar inte alltid är specifika för de teman som presenteras.

4.1.1 Hur den lokala arbetsplanen kom till

”Den har vi gjort tillsammans i arbetslagen i våra kvalitetsredovisningar i slutet av vårterminen. Sen har rektorerna sammanställt den (IP 1).”

Här framställs att det är arbetslagen som tillsammans författat arbetsplanen i slutet av läsåret i kvalitetsredovisningarna och att rektorn har det slutgiltiga ansvaret. Nästa respondent ger ett liknande svar om arbetsplanens tillkomst.

”Pedagogerna på skolan har författat den gemensamt. Rektorn har sen renskrivit den (IP 2).”

Likadant här summeras att det är personalen som gjort arbetsplanen och att rektorn sedan förfogar över materialet. De nästkommande fyra citaten ger ett mer osäkert intryck.

”Jag vet inte det. Men jag kan tänka mig rektorerna, skolchefen och kanske politikerna. Nej, kanske inte politikerna, men skolchefen. Jag vet att vi utvärderar den men jag kan inte minnas att jag varit med och utarbetat den (IP 3).”

Den här respondenten konstaterar att hon inte vet men tror att det är de högre cheferna, dvs rektorer, skolchefen och kanske politikerna som utarbetat den.

”Jag kan inte komma på att vi har suttit med den. På en studiedag gick vi igenom den och tog bort grejer. Jag vet inte vem som egentligen gjort den. I så fall kanske när jag var sjukskriven. Det var en period när vi var i olika grupper. Jag deltog i motorikgruppen. Men jag känner att de kommer mer uppifrån än nerifrån (IP 4).”

Här svarar respondenten att hon inte kan komma på vem som gjort planen. Hon minns en studiedag då den reviderades men hon minns inte vem som från första början författat den. En period var hon sjukskriven och nämner att den kanske utarbetades under den tiden. Men hon deltog i någon motorikgrupp som hon uppenbarligen associerar till den lokala arbetsplanen. Hon påpekar också att den känns utarbetad av chefer och inte så mycket av medarbetarna.

”Det är väl alla som har jobbat här. Jag har inte jobbat här så länge, eftersom jag varit sjukskriven. Ja, jag har inte varit delaktig i det. Men jag vet att den finns (IP 5).”

Här framställs arbetsplanen som något alla har gjort som jobbar i organisationen. Vederbörande har dock varit sjukskriven och därför inte varit delaktig. Hon poängterar dock att hon vet att den finns.

”Är det kommunen? Det är vi också... personal och chefer. Allt skolfolk, barnen har väl också fått tycka? Jag har inte funderat på det. Vi har haft utvärderingar för olika områden. Skolchefen har nog också varit inblandad (IP 6).”

Det här citatet påvisar att respondenten är osäker på om det är kommunen, men svarar i nästa andetag att det är personal och chefer som också varit inblandade i arbetsplanens utformning. Hon funderar vidare om barnen också varit med och även kanske skolchefen. I citatet nedan anges att rektorerna gjort arbetsplanen.

”Jag har gått en utbildning som handlade om kvalitetsarbete. Utifrån vad jag lärde mig gjorde vi en arbetsplan... alltså jag och den förre rektorn. Den baserades på dessa tre fundament. Personalen får en utvärderingsenkät som påverkar mycket. Alla är kanske inte så införstådda men så är det. Det finns en utvärderingsplan för vad vi ska utvärdera (...) Den ska användas som ett levande instrument. Utifrån arbetsplanen skriver vi lokal reflektion och måluppfyllelse.(...) Arbetsplanen

bygger på kvalitetsredovisningen (...) Jag tror mycket på tydlighet...annars kan man inte diskutera med sina medarbetare vad verksamheten går ut på. Det är som med eleverna – man måste vara tydlig som lärare också. (IP 7).”

Rektorn beskriver att hon utifrån en kurs om kvalitetsarbete har lärt sig göra en arbetsplan. Den har sedan baserats på tre fundament. Hon anser att personalen med sina utvärderingsenkäter kan påverka mycket. Vidare erkänner hon att de kanske inte alltid är införstådda med det och rektorn betonar vikten med att vara tydlig.

Av ovanstående citat framgår att det är en stor variation bland svaren. Två svarar att de vet säkert. De fyra andra tillfrågade är osäkra och funderar på olika personer eller organisationer som kan ha utarbetat den. Rektorn svarar att det är hon och en till rektor som gjort den.

4.1.2 Att få en uppfattning om de tre fundamentens betydelse för den specifika skolan

”Trygg och inspirerande miljö”

”Det är en förutsättning för att man ska lära sig något. Det ska vara stimulerande och tryggt att vistas. Annars kan man inte koncentrera sig på att lära sig något (IP 1).”

Enligt den här personen är trygg och inspirerande miljö en förutsättning för lärande. I annat fall kan man inte koncentrera sig. Nästa intervjuperson går ett steg längre och återger hur detta ska uppnås.

”Det är viktigt att barn som kommer hit känner sig trygga och att pedagoger med utbildning tar hand om dem på bästa sätt. Det är vi som pedagoger som ger dem en inspirerande miljö. Det är vårt förhållningssätt till barnen som ska få dem att känna sig trygga och göra dem nyfikna (IP 2).”

Här framställs pedagogerna som motorn för att åstadkomma en för barnen inspirerande miljö och att pedagogernas förhållningssätt till barnen gör de trygga. Respondenten nedan beskriver att barnens utveckling främjas.

”Att det är en trygg miljö för barnen gör att de blir harmoniska och inte känner sig stressade. Då har de lättare för att lära – det blir mindre konflikter. Och att miljön är inspirerande främjar lusten för inläring (IP 3).”

Utifrån det här citatet framgår att respondenten tycker att lärande är lättare om miljön är trygg och att barnen kan koppla av. Lusten för inläring främjas om miljön är inspirerande. Av nedanstående svar framgår vikten av att lägga en god grund inför vuxenlivet.

”Barnen ska kunna fortsätta med sin uppväxt och för livet. Det är viktigt att de känner sig trygga här... Har de inte tryggheten i grunden så har de inte det som vuxna heller. Tryggheten i skolan är viktig för att de ska ta till sig lärandet. De måste vara inspirerade för att lära (IP 4).”

Även den här tillfrågade svarar att tryggheten är viktig för att ta till sig lärandet. Och för att lära måste barnen vara inspirerade. Citatet nedan pekar på att skolan är en central plats för barnen och att det ska vara tryggt där.

”I skolan är de mycket på dan. Det ska vara tryggt att komma hit. Man vill ha en inspirerande miljö. Ja, det är tråkigt om det är vitt och kalt – som på ett sjukhus. Det ska vara ombonat, det blir mysigare och de känner sig mer hemma. Man blir mer inspirerad att lära... (IP 6).”

Här beskrivs att barnen tillbringar mycket av sin tid i skolan och att det därför måste vara tryggt. Att man vill ha en inspirerande miljö har med trivsel och lärande att göra. Utifrån nästa intervjupersons svar framgår ett missnöje med målen.

”Jag tycker inte att miljön är så trygg och inspirerande men jag tycker att det är ett bra mål att sträva mot (...) Jobbigt att ha alla grupper för dem i huvudet (...) Det är mycket skynda för barnen (IP 5).”

Respondenten anser att målet är viktigt att sträva mot men att det finns många omständigheter i omgivningen som påverkar det praktiska arbetet. Den sista respondenten gör en koppling mellan de tre fundamenten och läroplanen.

”(...) Vi ska lära barnen att leva, då måste man ha kunskaper för livet, vilket dessa tre är. Anledningen till att de står som de gör är att vi har tänkt på Maslows behovstrappa. (...) I de tre fundamenten kan man lägga i olika delar. Det gör vi varje år – trycker på en viss del. Vi har fått in läroplanen på alla stadier (...) (IP 7).”

Rektorn hänvisar till Maslows behovstrappa och att eleverna ska lära för livet. Hon menar att dessa tre fundament står för denna lärdom. Dessutom påpekar hon att det varje år läggs mer kraft på vissa delar i planen.

De flesta av respondenterna är överens om att det är viktigt för eleverna att känna sig trygga och inspirerade för att lära. Någon påvisar att de blir harmoniska och att det blir mindre konflikter. En tredje menar att omständigheterna har en negativ inverkan för att nå detta mål.

”Social kompetens”

”Man kan inte få ett jobb om man inte kan dolda regler. Detta är inget man föds med utan man måste lära sig (...) Det finns olika kulturer och olika normer i familjer och skolan är den första officiella miljön där det finns olika tankar och normer. På förskolan är det mer ombonat ungefär som man har det hemma. I skolan får man träna detta (IP 1).”

Respondenten påvisar att man inte föds med denna egenskap utan måste träna på det för att lära sig dolda regler inför framtida jobb. Hon menar också att eftersom det finns olika kulturer är detta en viktig sak för skolan i allmänhet att ta fasta på. Detta är viktigt då barnen i skolan kan hamna i situationer där olika tankar och normer styr. Nästa respondent tar också fasta på en bättre förståelse av andra människor.

”Det är det viktigaste. Det är viktigt att barnen lär sig respekt för medmänniskor och miljö. Det är viktigt att vi inte tillåter mobbning och att man tar hänsyn och lyssnar på vuxna och barn (...) (IP 2).”

Här framställs social kompetens som det viktigaste målet i arbetsplanen. Respondenten framför också att respekt och hänsynstagande är viktigt för att motverka mobbning. Nedan anger nästa intervjuperson att det är betydelsefullt för att inte hamna i konflikter.

”Har man social kompetens klarar man mycket annat. Man råkar inte i konflikt och behöver inte få tillsägelser och redogöra för en massa bråk. Blir det mindre bråk blir det tryggare för barnen (IP 3).”

Respondenten framställer denna kompetens som något bra att ha för att inte hamna i konflikt eller få tillsägelser och att detta leder till trygghet för barnen. De två nästkommande intervjupersonerna nämner att detta är grundläggande.

”Social kompetens är en allmänmänsklig grej och när man letar jobb läggs stor vikt vid detta. Jag skulle vilja ha social kompetens överst för då får man en trygg och inspirerande miljö och då blir det ett annat klimat (IP 4).”

Precis som IP 2 anser även denna respondent att social kompetens är det viktigaste målet. Hon menar att den trygga och inspirerande miljön är en följd av social kompetens. Dessutom menar hon i likhet med IP 1 att social kompetens är viktigt när man söker jobb.

”Har man den från grunden så finns den sen. Om man lär sig samarbeta här och va i grupp lär man sig inför vuxenlivet. Det är viktigt att acceptera andra för vad de är och inse att alla är olika. Det är viktigt att acceptera olika åsikter och utseende (...) (IP 5).”

Här betonas förutom att lära inför vuxenlivet också vikten av att acceptera andra människor som inte tycker likadant som en själv eller har ett annat utseende. I det sista citatet framställs att det blir mindre mobbning och konflikter.

”Det blir mindre konflikter om alla har social kompetens och mindre mobbning. Alla invandrarbarn blir lättare accepterade om de inte alltid kan alla regler eller stå rätt i ledet (...) (IP 6).”

Även i det här citatet påpekar respondenten att social kompetens är viktigt för att invandrarbarn lättare ska accepteras och lära sig reglerna. Hon anser också precis som IP 3 att det blir mindre konflikter om man har denna kompetens.

De tillfrågade nämner att social kompetens är viktigt när man söker jobb, att lättare förstå olika kulturer och undvika konflikter samt att lära inför vuxenlivet. Två stycken tycker dessutom att social kompetens är det viktigaste målet.

”Grundläggande kunskaper”

”Det är vårt uppdrag. Jag tror att man i den här kommunen inte har lyckats med alla. Därför har man tryckt mer på det. Jag tror också att det är en liten andel av de i kommunen som går vidare till högskolan. Därför vill man markera det mer (IP 1).”

I det här svaret framgår att det här målet har en lokal innebörd. Respondenten menar att kommunen misslyckats med andelen som fortsätter med högre studier. Dessutom betonar hon att detta mål är skolans uppdrag. Nästa respondent ger ett liknande svar.

”Detta fundament finns i arbetsplanen för att skolan ligger illa till vad gäller betygen. Därför måste vi arbeta med baskunskaperna (IP 2).”

Även den här respondenten anser i likhet med IP 1 att skolan, dock inte kommunen, är dålig vad gäller betygen. Det här citatet kan också på detta sätt sättas i ett lokalt sammanhang för målet. Nedan betonas föräldrarnas förväntningar.

”Vi har ett uppdrag och föräldrarna förväntar sig att barnen lär sig i skolan. Det har med barnens självförtroende att göra, att andra förväntar sig att de ska kunna. Att de har de kunskaperna för att klara sig längre upp i skolan (IP 3).”

Precis som IP 1 använder denna respondent ordet ”uppdrag.” Hon tillägger också att föräldrarna har förväntningar på att barnen lär i skolan. Vidare menar hon att det är viktigt på grund av barnens självförtroende och vidare studier i skolan. Respondenten nedan hänvisar till läroplanen.

”Det finns en läroplan så egentligen får man inte göra egna varianter. De mål som finns uppifrån gäller. Lokala varianter behövs inte det säger ju sig själv (IP 4).”

Här framställs den lokala arbetsplanen vara överflödigt på grund av läroplanen. Respondenten menar att det är onödigt med detta mål i arbetsplanen, eftersom det redan står i läroplanen. I de två nedanstående citaten framställs att detta är grundläggande.

”De måste ha kunskaper för att gå vidare. Det är viktigt med baskunskaper och lägga på efterhand. Det är ju viktigt för det fortsatta livet också. Skolan bygger på att lära för livet och kunskaperna är den del i det hela (IP 5).”

Den här tillfrågade säger, precis som IP 2, ordet ”baskunskaper.” Hon anser att det är viktigt för det fortsatta livet, eftersom skolan bygger på att arbeta för livet.

”Man ska tänka på att de får rätt grund (...) Grunden är att de kan målen för årskursen (...) Det är viktigt att de inte bara passerar utan att man är vaken på vad de kan. Grundläggande

kunskaper är även det sociala – de går in i varandra. T ex att vänta på sin tur är ju en självklar social regel (IP 6).”

I det här svaret är det grunden för årskursen som är viktig och att vara uppmärksam på vad barnen kan. Respondenten väver även in den sociala aspekten i grundläggande kunskaper och anser att de går hand i hand.

Här går det också att utläsa några nyckelord. Exempelvis nämner två stycken att det är skolans ”uppdrag.” Även att kommunen/skolan ligger illa till vad gäller ”betygen/högre studier.” Dessutom pratar två stycken om vikten med ”baskunskaper.”

4.1.3 Hur reflekteras det praktiska arbetet i arbetsplanen?

Här återges endast vad ”intervjuperson 3” (IP 3) svarar, eftersom de andra respondenterna ger mer detaljerade svar som framställs under de olika rubrikerna.

”Vi har inte tittat så mycket i den förutom vid utvärderingarna. Man borde ha gjort det lite mer. Vid utvärderingarna märker vi faktiskt att vi arbetar efter den. För att kunna arbeta med planen på ett bättre sätt behöver man få schemalagda tillfällen att läsa in sig på den, eftersom vardagen lätt rusar på. Ibland plockar jag fram den inför föräldramöten för att vara förberedd inför frågor från dem (IP 3).”

Den här respondenten uttrycker sig i vi-form och talar om hela arbetslaget. Hon säger att de inte använt sig av den fullt så mycket som de borde. Hon resonerar dock att de ändå omedvetet arbetar efter den. Schemalagda tillfällen är en önskan, eftersom det annars inte blir av. Hon påpekar dock att den plockas fram vid föräldramöten för att lättare kunna besvara eventuella frågor från dem.

”Trygg och inspirerande miljö”

”Vi jobbar mycket med samlingar och samarbetsövningar och att det får ta tid. Vi försöker tänka till vilka grejer vi har framme, med möbleringen t ex. Att den förändras efter vad vi jobbar med. Men den ska ändå vara strukturerad. Barnen ska se sakerna. Det ska vara en ren framtoning materiellt. Sakerna har sina bestämda platser. Vi är tillgängliga för ungarna. De får leta upp oss och fråga oss om saker (IP 1).”

Förutom samlingar och samarbetsövningar påpekas det här att även möblering, struktur och ren framtoning är viktigt i det praktiska arbetet. I nästa svar betonas vikten av att ha en bestämd plats och låda.

”Vi har regler, det har med trygghet att göra, De kan lita på oss, eftersom vi alltid lyssnar på dem (...) Det är inte bara möblemanget som har med trygghet att göra utan även att de t ex har sin bestämda plats och låda (...) Vid samlingar arbetar vi också med etik och moral (IP 2).”

Den här respondenten anser att regler och tillit till personalen är viktigt för att uppnå målet. Men även här nämns att möblemang och bestämda platser är viktigt. Respondenten nämner även att samlingen är ett viktigt inslag i arbetet med detta. I nedanstående svar beskrivs vikten av estetiska inslag.

”Hos oss på svenskan så har allt som har med svenskan en färg, matte en färg och kluringar en annan färg. Och detta vet alla de elever det berör. Vi har döpt de olika rummen för att få en vi-känsla. Istället för att benämna rummen med årskurser (IP 4).”

Här framställs att rummen har olika namn och att saker har olika färger beroende på vilket ämne det tillhör. Respondenten nedan betonar samtal i mindre grupper.

(...)” Vi dämpar ljuset, sitter i smågrupper och pratar. I mindre grupper kan alla barn komma till tals, vilket är viktigt. Ibland tittar de på en film, vilket också kan vara inspirerande (IP 5).”

I det här svaret går det att läsa att de arbetar i mindre grupper för att skapa trygghet och tittar på film för att inspirera. Nästa intervjuperson nämner vikten av att ha likadana rutiner och regler.

”Vi försöker ha samma rutiner. De har bestämda platser i samlingen, ledet, matsalen och gymnasalen. Det är viktigt med regler – samma regler som återkommer varje dag (...) Vi arbetar praktiskt med bild och pyssel för att inspirera. Barnen får framträda ibland (...) (IP 6)

Här påvisar respondenten att barnen har bestämda platser i olika lokaler på skolan och att de har återkommande regler. De arbetar praktiskt och även med rollspel.

”Social kompetens”

”Även här jobbar vi mycket med samlingen, att vänta på sin tur och räcka upp handen. Under temat har vi mycket grupparbeten. När de ska göra en grej rent praktiskt har de en kompis att göra det med. Då tränar de också på samarbete (...) De två första målen i planen har forskollärare och fritidspedagoger bättre utbildning än lärarna och eftersom det står i planen så måste kompetensen finnas (IP 1).”

Här nämns att samlingen är en viktig plats för arbetet med detta och att temapassen är utmärkta tillfällen med praktiska saker tillsammans med en kompis. Även att vissa pedagoger ha bra utbildning i två av målen och att det är viktigt, eftersom målen finns i arbetsplanen. Också nästa respondent nämner betydelsen av olika yrkeskategorier.

Det finns kamratstödjare på rasterna. Vi arbetar tematiskt och har muntliga redovisningar ibland (...) Vi vuxna ska vara förebilder för dem (...) Arbetslaget har olika inriktningar på social kompetens. Jag tycker att det är lika viktigt med den sociala kompetensen efter skolans slut. Då är det friare former och svårare att vara social (...) (IP 2).”

Den här respondenten nämner också det tematiska arbetet samt muntliga redovisningar. Hon betonar också att social kompetens är ett viktigt mål att sträva mot för den personalen som arbetar efter skolans slut, det vill säga på fritids. Precis som de två ovanstående citaten pekar även nedanstående citat på vikten av temaarbetet.

”Vi har samma regler (...) Vi har utedag en gång i veckan. Då får de inte ha leksaker med sig utan leka med varandra (...) Även under temat jobbar vi med social kompetens (...) (IP 4).”

Här betonas utomhusaktiviteter och att leka med varandra. De jobbar även med social kompetens under temapassen. I nästa två svar framställs konflikter och massage som ett sätt att nå målet.

”Jaa... att prata mycket med barnen, reda ut konflikter med dem (...) Vi har ofta konflikter (...) Ibland använder vi oss av rollspel. Massagen är viktig för att beröring är viktigt för barn (...) (IP 5).”

Här framställs konfliktlösning, massage och rollspel som viktiga inslag i arbetet. Även vikten av att prata med barnen.

”Vi har haft massage. Och vi utreder konflikter. Vi tar barnen på allvar (...) Vi jobbar med empati och reflektion om hur kompisarna känner sig i olika situationer (IP 6).”

Den här respondenten svarar i likhet med IP 5 att konflikter och massage är viktiga inslag samt att lära sig att reflektera och leva sig in i andra människors känslor.

”Grundläggande kunskaper”

”Vi har språkträning både motoriskt och med pennan. Det ena är lika viktigt som det andra. Sen har vi arbetsprogram. Vi kan inte låta barnen gå från årskurs f-9 och vara strukturerade och sen börja gymnasiet med fritt ansvar (...) Därför tränar vi dem att ta eget ansvar i mindre omfattning (...) (IP 1).”

Här anförs det att det är de yngre barnen som man arbetar med och att motorik och lagom takt är viktigt för dessa barn. Arbetsprogrammet är betydelsefullt för att lära sig planera sina studier. Arbetsprogrammet nämns också av övriga respondenter utom rektorn som istället hänvisar till kvalitetsredovisningen.

”Barnen har veckoplaneringsböcker som är individuellt (...) Det är viktigt att fånga upp barnen tidigt och därför har vi ett stort ansvar som jobbar med de små barnen för att de sedan ska bli bättre på studier (...) (IP 2).”

Även här påvisas att det finns ett schema för planering av arbetet och vikten av att fånga upp barnen tidigt för att lägga en grogrund för fortsatta studier.

”Vi försöker lägga det på utifrån den nivå de är på (IP 4).”

Den här respondenten svarar kortfattat att arbetet med grundläggande kunskaper är individuellt.

”Jag är mest i förskoleklassen. Där finns ett arbetsprogram som de arbetar med (...) Ibland praktiskt, ibland med papper (...) De får välja utifrån sitt arbetsprogram. Arbetsprogrammet finns för att

ha koll på vad barnen gjort och även för barnens skull (...) (IP 5).”

Den här respondenten betonar att det finns ett arbetsschema som de arbetar utifrån. Barnen har valmöjligheter utifrån det och det är även en fördel för personalen, eftersom de kan få en uppfattning om vad barnen har åstadkommit.

”Ja, det finns ju ett arbetsschema, sen har vi tester och diagnoser om de inte hänger med (...) På temapassen har vi åldersblandat där de hjälper varandra att skriva och rita (...) (IP 6).”

Här beskrivs förutom arbetsschemat även att det jobbas med tester och diagnoser. Respondenten nämner också att de på temapassen har åldersblandade grupper där barnen hjälper varandra i arbetet.

”Det är viktigt att använda kvalitetsredovisningen med jämna mellanrum. På så sätt kan man upprätthålla den röda tråden tillsammans. Ett ypperligt tillfälle vid arbetslagsmötena. Det tar inte lång stund (...) (IP 7).”

Rektorn påvisar att kvalitetsredovisningen bör användas regelbundet för att upprätthålla den röda tråden. Hon nämner schemalagda tillfällen att göra detta och att det inte tar lång stund.

4.1.4 Om lärandesyner och samhällsförändringarna

”Som jag ser det ska lärande vara roligt (...) Det är inte vad de lär sig utan vägen dit som är viktig (...) Eftersom samhället förändras mycket har man ett ansvar att barnen har just grundläggande kunskaper och social kompetens. (IP 1).”

Lärande ska enligt respondenten vara roligt och processinriktat. Dessutom framställs att grundläggande kunskaper och social kompetens är viktigt att ha i ett föränderligt samhälle. Även nedanstående svar påvisar vikten av processen i lärandet.

”Learning by doing. Leken är viktig. Det finns bara moderna barn och därför måste man hålla sig intakt. Allting är inte bättre. Man måste ifrågasätta och lära dem vara kritiska. (IP2).”

Här framställs Deweys teori om att lärande sker genom att göra och uppleva saker. Dessutom menar hon att leken är viktig och att ta fasta på att samhället förändras och att det är viktigt att lära barnen kritiskt tänkande. De två nästkommande intervjupersonerna pekar på att det är viktigt att väcka nyfikenhet hos barnen.

”Man ska uppmuntra barns nyfikenhet. Barnen kan saker och det är bra att bygga nya kunskaper på det. Man behöver ett bakgrundsperspektiv. Och man vill lära barnen metoder för att ta reda på nya saker (...) (IP 3).”

Här framställs lärande som något som bygger på barns nyfikenhet och vilken bakgrund de har. Dessutom att det är viktigt att lära barnen metoder för att själv ta reda på saker.

”Man lär sig bäst genom kamrater och att vi vuxna är positiva och väcker nyfikenhet. När man gör något spännande blir de mer sugna än om man kommer med en paketslösning. De behöver vara delaktiga (...) Datorn är viktig att utnyttja och att vi själva uppdaterar oss (IP 4).”

Även här framställs i likhet med IP 3 att nyfikenhet är viktigt men också att man lär av kamrater och genom att vara delaktig i processen. I nästa svar framställs att kunskap och lärande sker på olika sätt.

”Handlar det om kunskaper är det genom upprepning och att det görs på ett roligt sätt (...) Barn lär av varandra också. Man kan inte alltid ha samma uppgifter till alla barn. Man måste individanpassa (...) IT kan t ex komma in under grundläggande kunskaper i planen (IP 5).”

Respondenten poängterar att gäller det kunskaper sker lärande genom upprepning. Därefter förklarar hon att barn också lär av varandra och att det måste individanpassas. I de två sista svaren anges att helheten på lärande är viktigt.

”Genom intryck och sinnen och genom andra människor, arbetskamrater och barn. Man lär med hela kroppen och genom media. Och genom samarbete med människor (...) Skolan måste vara öppen för nya saker. Vi kan inte strunta i samhällets utbud utan vara lyhörda för förändringar (IP 6).”

Här framställs lärande som något som sker med sinnen och i umgänge med andra. Dessutom att man lär med hela kroppen.

”Det är individuellt. Vi har olika lärstilar. Det gäller för oss att ge möjligheter till lärande. Därför arbetar vi mycket tematiskt, med olika ämnen för att få en helhet (IP 7).”

Rektorn påvisar att lärande är individuellt och att det finns olika sätt att lära sig på. Pedagogerna ger möjlighet till lärande genom att arbeta tematiskt.

4.1.5 Om elev- och föräldrainsflytande i planen

”(...) Vi har föräldrastyre men jag vet ej om de har varit delaktiga i planen. Vet ej heller om barnen har deltagit i målformuleringarna. Jag tycker att man ska ta reda på vad barn och föräldrar tycker men vi har utbildning och får ta ansvar till att skolan lever upp till målen (IP 2).”

Här framställs att det finns ett föräldrastyre men respondenten vet ej om de varit delaktiga i planen. Inte heller om barnen varit det. Hon påpekar att det är viktigt att föräldrar har synpunkter men att de utbildade har det yttersta ansvaret att leva upp till målen. Nästa intervjuperson är mer öppen för ett föräldra- och elevengagemang.

”Det låter inte dumt om föräldrar och barn får vara med och formulera den. Kanske att det finns en grupp intresserade föräldrar och barn som sitter med vid dessa samtal (IP 3).”

Den här respondenten menar att idén om föräldra- och elevinsflytande verkar bra och att de som är intresserade kan sitta med i arbetsplansdiskussionerna. Nedan påvisas att inflytande bör vara åldersanpassat.

”(...) Äldre elever som har en bas att stå på kan komma med synpunkter på vad som står i arbetsplanen. Även föräldrastyret. Det är lättare att prata med dem om de är delaktiga i arbetet. De små barnen är för små (IP 4).”

Här framställs att de äldre eleverna kan vara med i utformandet av planen och även att skolan tar fasta på föräldrastyret i diskussionerna om målen i planen så att de blir delaktiga i arbetet med skolans mål. Av nedanstående svar framgår att även icke-pedagogisk personal bör vara delaktig.

”All personal ska vara delaktig i utförandet av planen, inte bara lärarpersonal utan även vaktmästare, städ och matbetspisningspersonal, eftersom de har kontakt med eleverna. Barnen kan inte vara delaktiga på samma sätt. Man kan lyssna på dem, be dem reflektera men inte ta viktiga beslut. Föräldrarna är viktiga, eftersom de har barn här. Ungefär som med barnen, lyssna på dem men inte vara med i beslutsfattandet (IP 5).”

Den här respondenten anser att all personal på skolan ska vara delaktig i planen. Föräldrar och barn får ha synpunkter men inte vara med i beslutsfattandet. Även rektorn menar i svaret nedan att föräldrar och elever bör bestämma mer.

”Medbestämmande är viktigt idag vad gäller skolutveckling. Vi har en del kvar att göra där. Inflytande ska vara åldersanpassat så att man ser orsak och verkan (...) Föräldrastyret har inflytande på det mesta men inte vad som står i planen (...) Man skulle kunna tänka sig att baka in deras åsikt. Vi har dock inflytande enkäter till elever i åk 3, 6 och 9. Det krävs mycket arbete för att ha föräldrainflytande. De har inte samma förståelse som vi har. Vi har en del att göra (IP 7).”

Rektorn poängterar att medbestämmande är viktigt i skolsammanhang och att det finns en del kvar att göra där. Hon kan tänka sig att vara lyhörd inför föräldrarnas åsikter men säger samtidigt att de inte har samma förståelse som lärarna. Inflytandeenkäter finns för de äldre eleverna.

4.1.6 Yrkeskompetensen i förhållande till målen i arbetsplanen

”Det är viktigt med olika yrkeskompetenser för att nå målen. Man måste ha all kompetens med tanke på mångfalden i lärandet (...) De två första målen i planen har förskollärare och fritidspedagoger mer utbildning på än lärarna. Eftersom det står i planen måste kompetensen finnas (IP 1).”

Här framställs att olika yrkesroller är viktiga för mångfalden i lärandet och att förskollärare och fritidspedagoger har bra utbildning på de två första målen i planen. Att olika yrkesroller är betydelsefulla för att nå målen i planen är alla respondenter överens om.

”Vi kompletterar varandra. Vi är bra på olika saker (...) Vi blandar våra kompetenser så att det passar med det arbete vi har för stunden. Den faktiska kompetensen är också viktig (IP 2).”

Respondenten framhåller att de olika utbildningarna kompletterar varandra men att den faktiska kompetensen är lika viktig i arbetet.

”Man kan se saker på olika sätt. Vi har olika uppgifter och det är bra för då täcker vi ett större kunskapsområde. Man får fler infallsvinklar på saker. Den som är bra och intresserad på olika saker får göra det (IP 3).”

Den här tillfrågade menar att med fler yrkeskompetenser täcker man ett större kunskapsområde. Hon menar att intresse och hur duktig man är på saker också styr arbetet.

”Jag vet inte om det enbart har med yrkeskompetensen att göra. Vi tar hänsyn till våra intressebitar (IP 4).”

Här framställs intresse och faktisk kompetens som en viktig faktor i jobbet.

”Det har betydelse, eftersom man kompletterar varandra. Läraren har nog mer teoretisk utbildning. Förskollärare och fritidspedagoger har mer den praktiska biten (...) Läraren har mer del i grundläggande kunskaper. De två andra målen är viktiga för alla i arbetslaget. Vi arbetar tillsammans och trycker på vilka intresseområden vi har (IP 5).”

Den här respondenten anser i likhet med IP 2 att utbildningarna kompletterar varandra. Hon menar att läraren har mer del i det första målet i planen medan de andra två målen är alla delaktiga i.

”Alla är betydelsefulla (...) Alla är bra på olika saker. Det blir mer mångfald än om man är ensam. Intresse är viktigt för det man kan (IP 6).”

Även den här tillfrågade svarar att det är bra med mångfald och att intresset också är betydelsefullt i verksamheten.

”Olika yrkeskompetenser har otroligt stor betydelse! De som jobbar med de yngre barnen har mycket mångfald (...) Man ska akta sig för att negligera utbildning. Vi ska sträva efter utbildade människor med social kompetens (IP 7).”

Rektorn betonar mångfalden med olika yrkeskompetenser och att formell utbildning är viktigt att sträva efter.

De flesta anser att intresse, det vill säga den faktiska kompetensen är minst lika viktig som den formella. Återkommande ord gällande betydelsen av olika yrkeskompetenser för att nå målet är ”att komplettera varandra” och ”mångfald i lärandet.”

4.2 Resultatsammanfattning

I det här avsnittet sammanfattas de svar som framkommit i resultatdelen. Dessa framställs kortfattat och följer de teman som redan nämnts.

4.2.1 Författandet av arbetsplanen

På frågan om vem som har författat arbetsplanen är de flesta osäkra. Två svarar att det är arbetslagen som gjort den tillsammans och att rektorn sedan har sammanställt den. De andra fyra är osäkra på vem som formulerat planen. En har vid något tillfälle varit med och reviderat den men kan inte minnas vem som egentligen gjort planen. Respondenten menar att ”målen kommer nog mer uppifrån än nerifrån.” Två stycken tror att det är rektorerna och skolchefen som formulerat den och en tredje säger sig vara relativt ny på skolan och därför inte vet vem som författat den.

Enligt rektorn är det hon som har haft stor del i utformningen av arbetsplanen. Anledningen till det är att hon gått en kurs i kvalitetsarbete och utifrån vad hon lärde sig där gjorde hon tillsammans med den tidigare rektorn en arbetsplan. Rektorn menar samtidigt att det som står i arbetsplanen ska komma från ledningshåll, eftersom det är viktigt med tydlighet. Därefter får medarbetarna säga sitt i till exempel utvärderingarna. Dessa ska användas som ett ”levande instrument.” Personalen påverkar arbetsplanen genom en utvärderingsenkät. Rektorn erkänner att alla kanske inte är införstådda med det, men att det är så det är. Det finns en utvärderingsplan för vad som ska utvärderas. Utifrån arbetsplanen skrivs lokal reflektion och måluppfyllelse.

4.2.2 De tre fundamentens betydelse för just den specifika skolan

De flesta svarar att en trygg och inspirerande miljö är en förutsättning för lärande och att lusten för lärande främjas. Även att barnen blir harmoniska. Någon menar att det är utbildad personal som måste ge barnen en sådan miljö och en annan påvisar hur svårt det är att arbeta för en trygg och inspirerande miljö, eftersom det finns för lite inspirerande material och att barnen delas in i för många grupper. Detta skapar otrygghet. En tredje redogör för att barnen vistas mycket i skolan och därför måste skolan präglas av trygghet.

Flera pekar på vikten med social kompetens för att barnen ska lära sig ”dolda” regler, eftersom det bland annat finns många olika kulturer på skolan. Någon menar att detta måste tränas precis som läsning och skrivning, eftersom man inte föds med denna egenskap. De flesta är överens om att social kompetens är viktig för vuxenlivet när man söker jobb och att det är en ”allmänmännisklig” kunskap som det läggs mycket vikt på i vuxenlivet. Det blir också mindre konflikter om barnen lär sig ta hänsyn och respektera medmänniskor för vad de är.

Några hänvisar till att det är skolans uppdrag med grundläggande kunskaper och att anledningen till att det målet finns med i arbetsplanen är för att kommunen misslyckats med detta vad gäller betyg och andelen elever som fortsätter med högre studier. En del påvisar att det är viktigt med baskunskaper och att det går hand i hand med den sociala kompetensen, såsom att vänta på sin tur och att utveckla ett bra självförtroende. En person menar att det finns en läroplan och att de mål som finns uppifrån gäller.

Enligt rektorn står verksamheten på tre ben som kallas fundament. Enligt henne är det hon och den förre rektorn som formulerat planen. Rektorn menar att eleverna ska lära sig att leva och då måste de ha kunskaper för livet, vilket dessa tre är. Anledningen till att de står i den ordningen är att de tänkt (hon och den tidigare rektorn) på Maslows behovstrappa. Då börjar man med trygg och inspirerande miljö, sedan kommer den sociala kompetensen och slutligen grundläggande kunskaper. I dessa tre fundament kan man lägga in olika delar. Detta görs varje år. Läroplanen finns med på olika stadier.

4.2.3 Hur arbetsplanen reflekteras i det praktiska arbetet

När IP 3 förklarar hur de praktiskt i arbetslaget arbetar med den lokala arbetsplanen menar hon att de arbetar efter den i praktiken, fastän de inte har läst den så noga. Vidare förklarar hon att de behöver få mer schemalagda tillfällen för att läsa sig in på den, eftersom vardagen lätt rusar på. Respondenten förklarar vidare att hon ibland plockar fram den vid föräldrasamtal om frågor kring den skulle dyka upp. Svaren jag får när de berättar om hur målformuleringarna omvandlas till ett praktiskt arbete är intressanta, eftersom jag kan skönja en röd tråd från de två arbetslagen

”Trygg och inspirerande miljö”

Det ena arbetslaget arbetar mycket med samlingar och samarbetsövningar för att skapa trygghet. De tänker på att möbleringen ska vara strukturerad och ha en ren framtoning –

sakerna ska ha en bestämd plats. Personalen är alltid tillgänglig och lyhörd inför barnen. Den inspirerande miljön får barnen genom att möbleringen ändrar sig, beroende på vad de jobbar med för tillfället.

Det andra arbetslaget arbetar estetiskt och i mindre grupper. Allt material som tillhör ett ämne har en färg och ett annat ämne en annan färg och så vidare. Barnen får sätta upp sina teckningar på väggarna. De arbetar praktiskt med bild och pyssel. De olika rummen som barnen vistas i är tydligt skyltade med namn. I smågrupperna får alla barn komma till tals, vilket skapar trygghet.

Gemensamt för båda arbetslagen är att de anser att det är viktigt att ha samma regler och rutiner i arbetslaget och att dessa är återkommande samt att barnen har bestämda platser.

”Social kompetens”

Gemensamt för båda arbetslagen är att de arbetar med social kompetens under temapassen. Då arbetar de mycket med grupparbeten. Två av respondenterna betonar den sociala kompetensen och menar att den har lyfts fram för att vi har olika yrkeskategorier i arbetslagen. Fritidspedagoger och förskollärare har bra utbildning i det.

Det ena arbetslaget arbetar mycket med konfliktlösning och massage. De jobbar med empati och reflektion om hur kompisarna känner sig i olika situationer. De har också utomhusaktiviteter där barnen tränas i att leka med varandra. Det andra arbetslaget betonar samlingen där barnen lär sig vänta på sin tur, räcka upp handen etc. De får även tränas i muntliga redovisningar och att arbeta med en kompis när de gör något praktiskt.

”Grundläggande kunskaper”

På denna fråga svarar nästan alla unisont att eleverna har arbetsplanen. Båda arbetslagen är överens om att arbetsplanen är ett viktigt medel för planering i mindre omfattning. Detta schema är till för att veckan ska planeras. Arbetslagen anser att det är viktigt att fånga upp eleverna tidigt för att de senare ska bli bättre på studier. Båda arbetslagen är överens om att kunskaperna ska läggas på utifrån den nivå eleverna är på och att det ska ske både motoriskt och genom fakta. En av respondenterna nämner att barnen på temapassen är indelade i åldersblandade grupper. Då får de hjälpa varandra att skriva och rita.

Rektorn menar att det är viktigt att använda kvalitetsredovisningen med jämna mellanrum. På så sätt kan man upprätthålla den röda tråden tillsammans. Hon anser att arbetslagsmötena som är schemalagda och återkommande är ypperliga tillfällen att samtala kring arbetsplanen och hur det praktiska arbetet ska fortskrida.

4.2.4 Lärandesyner och samhällsförändringarna

De flesta var överens om att lärande ska vara roligt, lustfyllt och individanpassat. Även att lärande sker med alla sinnen och att man lär av sina kamrater och genom gruppsamarbete. Någon ansåg att vi vuxna måste väcka nyfikenhet och vara positiva. En

annan menade att man lär när man är med om nya saker och att kunskap byggs på intressen. Rektorn menade också att lärande är individuellt och att vi har olika lärstilar. De gäller för personalen att ge möjligheter till lärande. Därför arbetas det mycket tematiskt – med olika ämnen för att få en helhet. Man lär med alla sinnen.

Alla är överens om att personalen och skolan som helhet måste vara mer aktiv för att hålla sig intakt i samhällsförändringarna. Det finns bara moderna barn. Men allting blir inte bättre och därför är det viktigt att barnen lär sig kritiskt tänkande och kan ifrågasätta. Det är viktigt att uppdatera sig inom IT och media, eftersom barnen ofta kan mer. Att lära barnen metoder för att ta reda på nya saker är också viktigt. De flesta är överens om att arbetsplanen bör behålla sin struktur. De menar att grundläggande kunskaper och social kompetens är viktiga delar i ett föränderligt samhälle men att nya intryck bör tas in under de olika målen. Exempelvis kan IT höra till grundläggande kunskaper.

4.2.5 Elev och föräldrainflytande i planen

Det finns ett föräldrastyre på skolan som påverkar vissa saker. De flesta vet inte om föräldrarna varit delaktiga i arbetsplanen. Några anser att föräldrar och elever inte kan vara med på samma sätt, eftersom de inte har den utbildning som krävs. De flesta är dock överens om att man borde lyssna både på elevers och föräldrars åsikter men tycker inte att eleverna eller föräldrarna direkt ska påverka beslutsfattandet. Inte heller ska de allra minsta eleverna vara med och påverka, eftersom de inte vet vad det handlar om. En menar att äldre elever har en bas att stå på och kan därför komma med vettiga synpunkter på vad som står i planen. En annan framhåller att allt skolfolk, inte bara pedagogisk personal, bör vara delaktiga i utformandet av planen.

Rektorn menar att medbestämmande är viktigt idag vad gäller skolutveckling och att det finns en del kvar att göra där. Föräldrastyret har inflytande på det mesta men inte på vad som står i arbetsplanen. Rektorn menar att man skulle kunna tänka sig att ”baka” in deras åsikter. Det finns dock inflytandeenkäter till eleverna i åk 3, 6 och 9. Det kräver mycket arbete att ha föräldrainflytande. De har inte samma förförståelse som skolpersonalen.

4.2.6 Yrkeskompetensen i förhållande till målen i arbetsplanen

Alla är överens om att det är viktigt med olika yrkeskompetenser för att nå målen i planen. Enligt en är det viktigt med att ha så mycket kompetens som möjligt på grund av mångfalden i lärandet. En del barn kräver olika sätt att nå dem. Två stycken menar att trygg och inspirerande miljö samt social kompetens är två mål som fritidspedagoger och förskollärare har mer utbildning på än lärarna och eftersom dessa står i arbetsplanen så måste kompetensen finnas. Två andra påvisar att olika yrkeskompetenser kompletterar varandra och att vi har olika uppgifter. En menar att ”det är bra för då täcker vi in ett större kunskapsområde.” Alla var överens om att intresse och faktisk kompetens var lika viktigt som den formella kompetensen. En sa att ”vi blandar våra kompetenser så att det passar det arbete som pågår för stunden.”

Rektorn menar att de olika kompetenserna har otroligt stor betydelse. De som jobbar med de yngre eleverna ”har mycket mångfald.” Det är bra med olika kompetenser i arbetslaget men ”man ska akta sig för att negligera utbildning. Vi ska sträva efter utbildade människor med social kompetens. Man får inte glömma bort utbildning, eftersom det är en god grund att stå på.”

5 Diskussion

5.1 Vad säger de om målen i arbetsplanen?

När jag frågar respondenterna om varför målen i den lokala arbetsplanen är viktiga för den specifika skolan svarar de flesta varför målen i sig är viktiga men drar inga paralleller till den lokala skolan. Två stycken svarar visserligen att de tror att grundläggande kunskaper finns med i planen på grund av att kommunen misslyckats med andelen elever som fortsätter med högre studier. Men när det gäller trygg och inspirerande miljö svarar en av dessa att ”det är en förutsättning för att man ska kunna lära sig något och det ska vara stimulerande och tryggt att vistas för annars kan man inte koncentrera sig på att lära sig något.” Den andra svarar att ”det är viktigt att barn som kommer hit känner sig trygga och att pedagoger med utbildning tar hand om barnen på bästa sätt. Det är vi som pedagoger som ger dem en inspirerande miljö och det är vårt förhållningssätt till barnen som ska få dem att känna sig trygga och göra dem nyfikna.” En tredje svarar att ”tryggheten i skolan är viktig för att de ska ta till sig lärandet i skolan. Det måste vara inspirerande för att lära.” Ett annat svar är att ”i skolan är de mest på dagen och det ska vara tryggt att komma hit.”

De tillfrågade anser även att social kompetens är en viktig egenskap för det fortsatta livet. Två stycken anser att det är viktigt med social kompetens när man söker jobb. Två andra menar att det blir mindre konflikter om man har denna kompetens. Ett svar är att ”det blir mindre konflikter om alla har social kompetens och mindre mobbning. Invandrarbarnen blir lättare accepterade...” Jag ställde en följdfråga till denna person om det var på grund av det höga invandrarantalet på skolan som social kompetens var extra viktigt här. Men det tyckte inte vederbörande utan menade att det var viktigt att alla hade social kompetens oavsett nationalitet. En pekar på vikten av respekt för medmänniskor och att lära sig ta hänsyn. En annan menar att ”det är viktigt att lära inför vuxenlivet.”

Mot denna bakgrund om social kompetens går det att konstatera att respondenterna anser att även detta är viktigt för ”alla” att kunna. Det är ingen som pekar på att social kompetens är viktigt på den lokala skolan på grund av att det exempelvis finns många etniska grupper eller att det är viktigt för att det till exempel uppstår många konflikter på skolan. De tillfrågade säger sig anse att det är nödvändigt för alla människor i allmänhet att ha denna kompetens för att klara vuxenlivet bra. Jag håller visserligen med dem men jag anser också att social kompetens är ett stort begrepp som behöver ”benas ner” så att alla vet vad som är viktigt att arbeta med på skolan.

Även grundläggande kunskaper menar de tillfrågade är viktigt, eftersom det är skolans uppdrag. En påpekar att ”det finns en läroplan så egentligen får man inte göra egna varianter. De mål som finns uppifrån gäller. Lokala varianter behövs inte, det säger sig själv.” Två andra betonar vikten av att ha baskunskaper. Så här säger den ena personen: ”De måste ha kunskaper för att gå vidare...Det är viktigt för det fortsatta livet. Skolan bygger på att lära för livet och kunskaperna är en del i det hela.”

5.1.1 Lokala aspekter som underlag för arbetsplanen

Ovanstående svar är intressanta och viktiga, eftersom de klart och tydligt visar att respondenterna inte har en aning om varför målen är viktiga för den lokala skolan. Endast två stycken pekar på att kommunen/skolan misslyckats med sitt uppdrag gällande ”grundläggande kunskaper” och att det därför står nämnt i arbetsplanen. De flesta ger en bra redogörelse om varför målen är viktiga för skolan i allmänhet men inte ur ett lokalt perspektiv. Det mest förbluffande svaret på varför trygg och inspirerande miljö är ett viktigt mål för skolan var: ”Jag tycker inte att miljön är så trygg och inspirerande men jag tycker att det är ett bra mål att sträva mot. Jag tycker att vi har för lite inspirerande material och när det gäller trygghet så tycker jag att barnen har olika gruppkonstellationer.” Detta svar ger en fingervisning om den lokala skolans brister och vad de berörda borde reflektera över i arbetet med den lokala arbetsplanens mål. Här går det även att dra en parallell till det som Ellström (2002) redogör för om att handlandet i hög grad formas av de begränsningar och möjligheter som den sociomateriella omgivningen erbjuder. Det går att se en likhet mellan det som respondenten säger och det som Ellström menar om att handlandet inte bestäms av en på förhand fastlagd plan utan växer fram ur interaktionen mellan individ och omgivning.

Rektorn förklarar också att dessa mål är viktiga för att lära barnen leva men framhåller heller inte det lokala perspektivet på varför man valt just dessa tre mål. Rektorn uttalar istället att hon och (den tidigare rektorn) har utgått från Maslows behovstrappa när de utformat den lokala arbetsplanen. Maslows behovstrappa är dock ingenting som de sex andra respondenterna nämner något om. Därmed anser jag att anledningen till att de tillfrågade talar i generella termer och inte nämner målen i ett lokalt perspektiv är för att de inte har varit delaktiga i utformningen av planen och därför inte kan sätta dem i ett lokalt sammanhang. Rektorn nämner visserligen inte heller någon lokal förankring med målen men förklarar dock att det är Maslows behovstrappa som ligger till grund för planen. På så sätt förstår hon innebörden av arbetsplanen på ett helt annat sätt än de övriga. Härmed bekräftas således Arfwedson & Arfwedsons (2002) påstående om att kunskap om en skolas lokala situation ofta är bortglömt eller dolt inslag i lärarnas professionella kunnande. Arfwedson & Arfwedson (1995) menar att frågor som måste besvaras är bland annat vilka elever man har och hur deras normsystem ser ut. Även hur närmiljön och skolans traditioner ser ut etc. Dessa frågeställningar om vikten av lokala aspekter har inte framkommit i intervjuerna med personalen.

5.2 Hur är det med författande och medbestämmande?

Vem eller vilka som författat arbetsplanen är de flesta osäkra på. Två stycken säger att personalen har utformat den i sina arbetslag vid kvalitetsredovisningarna i slutet av läsåret. Detta är en missuppfattning, eftersom rektorn tillsammans med den tidigare rektorn har formulerat planen. Det som sker i kvalitetsredovisningarna är en utvärdering på arbetsplanen som arbetslagen gör tillsammans. Resten av de tillfrågade är osäkra eller vet inte vem som gjort planen. Med tanke på osäkerheten kring författandet av arbetsplanen är det inte förvånansvärt att de tillfrågade pratar i generella termer beträffande målens betydelse i arbetsplanen. De kan helt enkelt inte uttala sig på ett mer specifikt sätt, eftersom de inte deltagit i utformningen av den och inte har en aning om varför just de tre målen är valda att finnas med i den lokala arbetsplanen. Den blir så som Österberg (1998) påvisar ett dokument som blir stående i pärmar utan att de berörda haft någon reell nytta av den i verksamheten.

Rektorn menar att det som står i arbetsplanen, det vill säga ”mål” och ”medel”, ska komma från ledningshåll, eftersom hon anser att det är viktigt med tydlighet. Rektorn gör en liknelse mellan att vara lärare och rektor. Hon menar att det är lika viktigt med tydlighet i ett klassrum som att vara tydlig inför sina medarbetare. Samtidigt som hon framhåller att tydlighet är viktigt är det slående att ett så betydelsefullt inslag som att det är Maslows behovstrappa som ligger till grund för målen i den lokala arbetsplanen inte alls är förankrat hos de andra tillfrågade. I det här sammanhanget vill jag även dra en parallell till det som Ellström (2002) påvisar om det anpassningsinriktade och utvecklingsinriktade lärandet. Han framför fyra sätt som jag har redogjort för i teoridelen. Jag vill påstå att sättet om det regelstyrda lärandet präglar den organisation som jag har undersökt, eftersom personalen enbart får reflektera över resultatet men inte över mål och medel.

Vidare menar rektorn att personalen är delaktig när de deltar i kvalitetsredovisningarna varje år. Hon säger att hon tror mycket på tydlighet ”för annars kan man inte diskutera med sina medarbetare om vad verksamheten går ut på.” Samtidigt framhåller hon att medbestämmande är viktigt idag vad gäller skolutveckling. Här handlar det om elev- och föräldrainflytande. Hon betonar mer än en gång att ”här finns en hel del kvar att göra.” För elevernas del finns det inflytandeenkäter till vissa årskurser på skolan. Rektorn menar att det krävs mycket arbete för att ”baka” in föräldrarnas åsikter, eftersom de inte har samma förförståelse som personalen. Även i det här fallet talar hon emot sig själv när hon jämför föräldrars förförståelse med personalens, eftersom personalen inte är delaktig i utformningen av planen. Med andra ord så skulle personalen kunna bidra med en hel del kunskap om vilka mål som skulle kunna finnas med och på vilket sätt man skulle kunna arbeta på, då de har en förförståelse om skolans värld. I grundskoleförordningen (2002) står det att arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för elever och vårdnadshavare. En sådan medverkan av olika intressenter för skolans värld finns inte på den aktuella skolan, fastän rektorn medger att det finns arbete kvar att göra vad gäller medbestämmande.

5.3 Hur är synen på lärande förankrat i arbetsplanen?

Intervjupersonerna är överens om att synen på lärande ska vara individanpassat, roligt och lustfyllt. De nämner också att man lär av sin omgivning, till exempel kamrater. Dessutom lär man sig av nya intryck och genom sina sinnen. En framhöll vikten av att ”vi vuxna är positiva och väcker nyfikenhet. För när man gör något spännande blir de mer sugna än om man kommer med en paketslösning. De behöver vara delaktiga.”

En annan intervjuperson påpekar att ”det är inte vad de lär sig som är det viktigaste utan vägen dit som är viktig.” Detta citat skulle kunna tolkas som ett inslag av fenomenografi. Inom den inriktningen definieras lärande att det gäller att bli varse mångfalden av uppfattningar om ett innehåll och att i en given situation kunna välja den uppfattning som är rätt just då och där. Det betyder att lärarens undervisning aktivt ska lyfta fram variationen av uppfattningar eller erfarenheter om det fenomen som undervisningen handlar om så att eleven blir varse de olika sätten att erfara fenomenet (Claesson, 2002).

En tredje respondent menar att ”barnen kan saker och det är bra att veta vad barnen kan och bygga nya kunskaper på det.” Detta citat påvisar att den tillfrågade har en konstruktivistisk syn på lärande. Konstruktivismen betonar hur varje människa, utifrån sin personliga erfarenheter, konstruerar en bild av en verklighet (Claesson, 2002).

Överraskande nog nämner ingen något om att ha en gemensam pedagogisk grundsyn på lärande. Gemensamt för alla tillfrågade är att de har stor tilltro till individens förmåga och att de anser att människor aktivt söker kunskap och själva kan styra sitt lärande. Men ingen nämner att det finns en uttalad pedagogisk grundsyn som den lokala arbetsplanen eller skolan står för. Österberg skriver för Skolverkets räkning om att ”inom arbetsenheterna skall en gemensam elevsyn ligga till grund för allt arbete inom skolan.” En sådan elevsyn eller en pedagogisk grundsyn finns således inte på denna skola. Detta kan innebära att det uppstår en osäkerhet kring hur man ska arbeta med målen i arbetsplanen i den praktiska verkligheten.

Att samhället förändras snabbt och att det påverkar skolan är alla överens om. En person nämner att ”allting är inte bättre, man måste ifrågasätta vissa saker och lära dem att vara kritiska.” En annan menar att ”man vill lära barnen metoder för att ta reda på vissa saker.” Alla är också överens om att barnen oftare kan mer om IT och media än oss vuxna. De flesta är överens om att dessa nya begrepp bör integreras i den befintliga arbetsplanen. Men ingen nämner något om att eleverna bör vara med och påverka innehållet i arbetsplanen gällande IT och media, trots att de är överens om att barnen oftare kan mer om detta än de vuxna. Innehållet i arbetsplanen skulle således även kunna innehålla en kompetensutvecklingsplan för personalen, eftersom de måste agera professionellt. Inte minst då vi lever i ett informationsteknologiskt samhälle där vardagen innehåller många förändringar.

5.4 Hur reflekteras målen i det praktiska arbetet?

5.4.1 ”Trygg och inspirerande miljö”

Det är förbluffande att läsa målet om trygg och inspirerande miljö i den lokala arbetsplanen, eftersom det som berör en ”inspirerande miljö” endast nämns i en mening som lyder så här: ”Arbetsmiljön ska förbättras successivt så att den är funktionell och estetiskt tilltalande samt anpassad till den verksamhet som bedrivs där.” Det står inget om hur skolan ska uppnå detta under rubriken ”medel” utan där går endast att läsa att det ska finnas olika handlingsplaner för inskolning, övergångsrutiner, mobbning, främlingsfientlighet och droger. Dessa handlingsplaner berör endast trygghetsaspekten i arbetsplanen. Därför är det upp till varje enskild person eller möjligen arbetslag att tolka målet för en inspirerande miljö som de själva tycker. Dessutom kan man ifrågasätta den första delen i meningen som berättar att ”arbetsmiljön ska förbättras successivt så att den är funktionell...” om den överhuvudtaget har med inspiration att göra. Den andra delen av meningen som säger att miljön ska vara ”...estetiskt tilltalande samt anpassad till den verksamhet som bedrivs där” är luddigt formulerad. Vilken verksamhet åsyftas och hur ska verksamheten förbättras?

Med tanke på att det endast står en mening om den ”inspirerande miljön” är det uppseendeväckande att respondenterna faktiskt arbetar med detta mål enligt vad som faktiskt står om den estetiska delen av målet och den som rör att miljön ska anpassas efter den verksamhet som bedrivs där. Det ena arbetslaget nämner vikten av att ha en strukturerad möblering och att miljön ändrar sig beroende på vad de arbetar med. Det andra arbetslaget arbetar mycket estetiskt med bild och pyssel. Dessutom är rummen tydligt skyltade.

De punkter i målformuleringarna som berör trygghet är: ”Att genom en helhetssyn på barn och unga ge kontinuitet och trygghet i en verksamhet där alla möts av respekt och tolerans.” De andra målen handlar om att verksamheten ska vara fri från droger och om förståelse för etniska grupper samt att ”varje år skall en högre andel känna trygghet och stimulans i vår verksamhet.” Medel för detta är de olika handlingsplanerna som jag tidigare skrivit om. Det är förvånansvärt att olika handlingsplaner är medel för att uppnå trygghet på en skola. Naturligtvis måste det finnas handlingsplaner som berör dessa punkter men de är inget medel i sig. Därför är det inte överraskande att ingen av de tillfrågade nämner något om handlingsplanerna i det praktiska arbetet med att nå detta mål. Istället pekar de på andra sätt som de arbetar med för att barnen ska uppleva trygghet. De redogör till exempel för att de jobbar med samlingar, samarbetsövningar, arbete i smågrupper och att personalen alltid är tillgänglig för barnen. Detta är vad arbetslagen arbetar med för att barnen ska känna sig trygga. Det som är anmärkningsvärt är att inget av detta som de tillfrågade samtalar om och som faktiskt handlar om trygghet för barn i de yngre åldrarna står nämnt i skolans lokala arbetsplan.

Rektorn menar att det är viktigt att personalen använder kvalitetsredovisningen med jämna mellanrum i det praktiska arbetet för att nå målen. Detta menar hon är ett sätt att ”upprätthålla den röda tråden tillsammans.” I den senaste kvalitetsredovisningen där arbetslagen utvärderar arbetsplanen står det i den ”lokala reflexionen” bland annat ”En tolkning av trygghet är att alla barn, föräldrar och personal känner sig välkomna och

trivs i skolan. Trygghet och god stämning är en förutsättning för en bra inlärningsmiljö och här har läraren en mycket viktig roll.” I resultat och måluppfyllelse går det att läsa: ...”En annan viktig bit är att få barnen att fungera i en grupp och känna ansvar och glädje över sitt arbete och sin skola. I detta ingår också att stärka barnens självförtroende och framtidstro.” Dessa citat är personalens egna reflexioner i kvalitetsredovisningen. Det som är intressant är att det är personalens tolkning av vad som är viktigt i arbetet med att uppnå en trygg och inspirerande miljö på skolan och inte arbetsplanens tolkning. I den står det ingenting om att barn, föräldrar eller personal ska känna trivsel eller att trygghet är en förutsättning för bra inlärningsmiljö. Inte heller står det att barnen ska fungera i grupp eller stärka deras självförtroende. Egendomligt nog är det precis detta som de tillfrågade i undersökningen samt övrig personal i kvalitetsredovisningen pekar på är viktiga inslag i arbetet med en trygg och inspirerande miljö.

5.4.2 ”Social kompetens”

Det som står om ”social kompetens” i arbetsplanen är att ”Alla barn och elever skall vara socialt kompetenta och rustade för framtiden.” Det står också att ”förmågan att lösa konflikter skall utvecklas.” Som medel för att uppnå detta nämns att det ”I varje barn- och elevgrupp skall diskuteras frågor om moral och etik.” All personal skall vara goda förebilder” och arbeta förebyggande för att stärka barnens/elevernas självkänsla och förmåga till empati.” Målet om att ”förmågan att lösa konflikter skall utvecklas” är enligt min mening en övergripande formulering som kan tolkas på mer än ett sätt. Det är oklart om det menas att barnen själva skall utveckla förmågan genom till exempel kamratstödjare på rasterna eller om personalen ska vara delaktiga eller om personalen ska utveckla denna förmåga själva i personalgruppen. Det behöver inte vara självklart att alltid utgå från barnens perspektiv bara för att verksamheten är en skola. Förmåga att lösa konflikter är minst lika viktig i en vuxengrupp som bland barn. Då kan de vuxna även fungera som goda förebilder.

Tre av de tillfrågade framhåller att de arbetar mycket med konfliktlösning. En säger: ”Vi utreder konflikter och tar barnen på allvar.” En annan uttalar: ”Vi har ofta konflikter och då tar vi in de som varit inblandade, fungerar inte det pratar vi med hela gruppen.” En tredje hävdar att ”Vi har kamratstödjare som är med på rasterna.” De nämner emellertid inget om att barnens eller de vuxnas förmåga till att lösa konflikter ska utvecklas utan endast att de reder ut konflikter när de uppstår samt att det finns kamratstödjare ute men förklarar inte syftet med dem.

Ett annat mål som rör social kompetens i arbetsplanen är ...”att aktivt kunna ta avstånd från icke-demokratisk påverkan.” Medel för detta är att ”medmänskliga och demokratiska värderingar skall genomsyra allt arbete.” Detta är enligt min mening inte ett tydligt medel i arbetet. Intressant är att dessa mål och medel inte nämns av någon av de tillfrågade. En av respondenterna påpekar dock att de arbetar med samlingar och vikten av att vänta på sin tur samt att räcka upp handen men hon förklarar inte varför hon tycker att det är viktigt eller syftet med det. Det skulle exempelvis kunna ha med de demokratiska värderingarna att göra. Endast en av respondenterna nämner betydelsen av att vara goda förebilder, fastän detta är ett medel att sträva mot enligt den lokala arbetsplanen.

5.4.3 ”Grundläggande kunskaper”

I målet för grundläggande kunskaper står ”Att genom ett lustfyllt lärande och växande inflytande i verksamheten sträva efter att alla elever, när de lämnar årskurs nio, når upp till de fastställda kunskapsmålen.” Dessutom nämns att eleverna ska ha reellt inflytande och ”ges möjligheter att påverka verksamhetens planering.” Eleverna ska ha baskunskaper och det ska tas hänsyn till individens utveckling. Det står även att ”andelen elever som går vidare till gymnasieskolan skall öka från år till år.” En respondent uttryckte ”vi har arbetsschemat och vi kan inte låta barnen gå från förskoleklass till årskurs nio och vara strukturerade och sedan börja gymnasiet med fritt ansvar. Då klarar de inte detta. Därför tränar vi dem att ta eget ansvar i mindre omfattning, till exempel att göra klart arbetsschemat.”

Det finns således ett mål i planen om att ”elever som går vidare till gymnasieskolan skall öka från år till år,” vilket respondenterna tagit fasta på. Alla nämnde nämligen arbetsschemat som ett viktigt instrument för att lära sig planering för fortsatta studier. Det märkliga är att det i arbetsplanen inte står något om vikten av att planera sina studier. ”Att elever ges möjligheter att påverka verksamhetens planering, innehåll och utformning” står i målet. Verksamhet och studier behöver enligt min mening inte nödvändigtvis vara samma sak. Vidare står det ingenting om hur planering och påverkan ska gå till under rubriken ”medel.” Detta innebär att personalen har ett ”eget” system som inte framgår av arbetsplanen och inte heller reflekteras i den. Detta system fungerar förhållandevis bra när det gäller att eleverna ska lära sig planera sitt skolarbete men att det inte är förankrat i arbetsplanen. Trots att det i planen betonas att fler elever ska nå gymnasiet, fastän det inte står på vilket sätt detta ska ske. Denna aspekt kan kanske vara en början till ett ”underifrån styre” beträffande innehållet i den lokala arbetsplanen.

För att uppnå målet om att alla elever ska ha baskunskaper är det avprickningschema, diagnoser och nationella prov som används för att kontrollera det. Detta anser jag att alla lärare borde känna till och ha kunskaper om. Därför känns denna punkt om baskunskaper onödig. Även hur man som lärare ska gå till väga för att kontrollera om eleverna har fått kunskaperna. Den pedagogiska personalen kan sitt jobb och ingen ska behöva tala om för dem hur de ska sköta det i en lokal arbetsplan. Jag vill hänvisa till det som Österberg framlägger i sin rapport för Skolverket att en arbetsplan ska fungera som en visionsbyggare för skolan. Dessutom ska det växa fram underifrån till en gemensam skapelse på skolan. Detta skulle kunna ske genom att personalen satte sig i olika grupper och deltog i själva processen av utformningen av planen. Då känner de sig delaktiga och kan samtidigt försvara att det de hävdar står i arbetsplanen.

5.5 Den lokala arbetsplanen – ett levande dokument?

Österberg (1998) frågar om vilken funktion arbetsplanerna får när de väl utgör ett skriftligt dokument. Detta kan besvaras utifrån denna studie. Österberg menar att det är svårt att skriva arbetsplaner som blir levande och som kan användas för att planera, genomföra och utvärdera arbetet. Vidare menar han att lärarna många gånger inte haft någon reell nytta av dem i verksamheten. Denna studie visar att lärarna i den aktuella

skolan inte varit delaktiga i planeringen av arbetsplanen utan endast i utvärderingen av den. Följden har blivit att det praktiska arbetet med planens mål försvårats genom att lärarna generaliserat målen och inte satt de i förhållande till sin egen skola.

Om Carlsson, Ericssons & Lindbergs (1998) påstående att den lokala arbetsplanen formas utifrån återkommande diskussioner och genom att beskriva hur arbetet på skolan gestaltas och vilka planer som finns för utveckling och förbättring, kan man ifrågasätta om detta är en sanning med modifikation – sett utifrån denna studie. Diskussionerna finns på skolan i slutet av läsåret vid utvärderingarna och personalen skriver ”lokal reflektion och ”måluppfyllelse.” Det har visat sig att de ”tre fundamenten” är författade av ledningen. Därmed finns uppenbarligen inget utrymme för att den lokala arbetsplanen formas utifrån återkommande diskussioner, eftersom den redan är fastställd och endast utvärderas.

Hargreaves (1998) uppmanar att ta lärarnas uppfattningar och synpunkter på största allvar och att förstå lärarnas egna önskemål om förändring. Andersson (2000) nämner att hierarkiska organisationsprinciper inte längre används utan att ansvaret istället delas av alla på arbetsplatsen. Denna syn om att viljan till förändring måste komma nerifrån menar även Alexandersson (1998) måste prägla skolans värld. Denna studie visar att lärarnas uppfattningar och synpunkter inte tas på största allvar, då de inte får utrymme med egna önskemål om förändringar. Istället framhåller rektorn att arbetsplanen på skolan bör författas av ledningen. Därmed är det synbart att organisationen är hierarkisk uppdelad beträffande medinflytande i den lokala arbetsplanen. Ekholm (1998) beskriver att det vid sidan av lärarna finns annan personal som ingår i skolan och deras arbetsinsatser kräver samordning för att ge avsedd effekt för eleverna. Den här studien visar att det inte finns någon samordning bland medarbetarna på skolan beträffande författande och medinflytande när det gäller den lokala arbetsplanen utan att ledningen styr den biten. Medarbetarna deltar endast i utvärderingen. Bergqvist (1999) talar om krav på självständighet, samverkan och ansvarstagande i takt med samhällets modernisering. Studien visar att utrymme för förändringar är svåra att genomföra i en hierarkisk organisation som den undersökta.

I det här fallet är det intressant att göra en koppling till det Ellström (2002) redogör för om olika lärandenivåer och som även står nämnt i teoridelen i den här undersökningen. Han menar att i det regelstyrda lärandet, som också är kännetecknande för den här studien, är både uppgifter och metoder givna. Den lärande värderar dock själv resultatet. Detta kallar Ellström anpassningsinriktat lärande. Det kreativa lärandet motsvarar å andra sidan ett utvecklingsinriktat lärande, då den lärande måste utnyttja sin egen auktoritet inte bara för att välja metoder och för att värdera resultatet utan även för att definiera uppgiften. Mot denna bakgrund går det enligt min mening inte att betrakta den lokala arbetsplanen i den här undersökningen som ett levande dokument i verksamheten.

5.6 Mångfalden i lärandet

Det är många av de tillfrågade som nämner ”mångfalden” i lärandet. De påvisar att olika yrkeskategorier är bra för att främja detta och att intresse och vägen till kunskap är

viktigt att tänka på i arbetet. Samtidigt är det flera av dem som betonar att ”baskunskaper” i form av grundläggande kunskaper är skolans uppdrag och det uttrycks till och med att detta ska befästas genom upprepning. Den här studien visar således att de tillfrågade betonar att lärande är kognitivt. Marton & Booth (2000) beskriver detta lärande som att individen dels anpassar sig till omgivningen och att omgivningen justeras för att passa individen. Enligt Säfström (2000) lägger en sådan kunskapsteori grunden för en föreställning om att utvecklingsgången är naturlig och kan regleras.

Illeris (2001) betonar att lärande måste behandla hela människan, såväl hennes kognitiva som hennes affektiva sidor. Även läroplanen poängterar att lärande handlar om en allsidig personlig utveckling. Dessa aspekter av lärandets olika dimensioner är inte minst viktigt att ha i en lokal arbetsplan för att åstadkomma en gemensam pedagogisk grundsyn på lärande och främja en allsidig lärandesyn. Enligt Säljö (2002) handlar lärande inte enbart om hur vi fungerar innanför pannbenet. Han menar att vi är kulturvarer och samspelar och tänker tillsammans med andra människor och att vårt sätt att bete oss är formade av sociala och kulturella erfarenheter. Även Carlgren (1999) ser lärandet som situerat och framhåller att situationen är det nödvändiga sammanhanget för kognitionen. Löfstedt (1999) påvisar också att kunskap inte kan betraktas som neutral utan är situerad. Denna aspekt på lärande har inte nämnts av de tillfrågade i denna studie. De kunde exempelvis inte svara på hur den lokala skolan arbetar med social kompetens utan svarade istället att social kompetens är viktigt i största allmänhet, till exempel när man söker jobb och att kunna se och förstå ”dolda” regler. Likaså var även de övriga svaren inte hämtade ur ett lokalt perspektiv utan genomgående generella.

Enligt min mening behöver personalen diskutera tillsammans vad de anser att ”mångfald i lärandet” är på just den specifika skolan och att åstadkomma en gemensam syn för att undvika beskrivningar i generella termer och istället anpassa lärandesynterna till de lokala förutsättningarna. På så sätt kan en allsidig syn på lärandet skapas och förhindra en lärandesyn på enbart det kognitiva.

5.7 Det egna lärandet

Den här studien har visat att det livslånga lärandet inte minst hör hemma i en pedagogisk verksamhet. Enligt Hård af Segerstad, Klasson & Tebelius (1996) krävs det att människor ständigt förnyar och fördjupar sina kunskaper. De beskriver att idéerna om det livslånga lärandet är bland annat att det ska pågå hela livet och leda till nya och uppdaterade kunskaper, färdigheter och attityder. För mig har det varit särskilt lärorikt att utföra den här studien, då jag själv ingår i ett arbetslag på den aktuella skolan. Tack vare undersökningen har mina medarbetare bidragit till att jag lärt mig en hel del om den organisation som jag ingår i och förhoppningsvis har även de lärt sig något av de samtal som vi haft tillsammans. Min strävan har varit att lyfta fram den lokala arbetsplanens utvecklingsmöjligheter på skolan och vikten av en allsidig syn på lärande bland medarbetarna.

Då min undersökning har visat att visioner och praktiskt handlande är skilda saker beträffande arbetsplanen är det särskilt viktigt att precis som Alexandersson (1998) skriver att ha förmåga att kunna binda samman visioner med praktiskt handlande för att

kunna hantera den lokala handlingsfriheten. Detta förutsätter ett dialogiskt samspel mellan kollegor, elever och föräldrar. Tack vare den här studien har jag lärt mig att skolan behöver hitta nya former som bygger på ett ömsesidigt ansvar bland medarbetarna gällande utformningen av den lokala arbetsplanen. Då krävs det att skolan så som Ekholm (1998) förordar måste inta en självkritisk syn på ledarskapet. Rektorn måste tillsammans med sina medarbetare finna en lösning på de mer underliggande normer och värderingar som i praktiken styr beteendet. Argyris & Schön kallar detta *doubleloop-lärande* till skillnad från *singleloop-lärande* som endast löser aktuella problem (Granberg & Ohlsson, 2000). På så sätt har organisationen möjlighet att tillvarata medarbetarnas lärande och skapa goda förutsättningar för lärande så att de som ingår i organisationen blir mer delaktiga i de beslut som skolan tar.

Det handlar också om att kunna anpassa sig efter de krav och förändringar som uppkommer i omgivningen. Enligt min mening måste såväl kollegor som föräldrar och elever vara med i den processen, inte minst vad gäller den lokala arbetsplanen som är ett av få dokument som borde vara ett gemensamt arbetsinstrument för den specifika skolan. Jag håller med Granberg & Ohlsson (2000) när de definierar den lärande organisationen som ”den organisation som skapar förutsättningarna för medarbetarnas lärande och som tillvaratar detta lärandet (...)” Även Ellström (2002) pläderar för organisationsmedlemmarnas behov av gemenskap och delaktighet. Också detta är en lärdom som jag tar med mig till organisationen och som kan bidra till en ny infallsvinkel vad gäller arbetssätt, delaktighet och pedagogisk grundsyn i min egen verksamhet.

Referenser

- Ahlström, Karl-Georg & Wallin, Erik (2000). *Reflektioner över didaktikbegreppet i Sverige*. Ur Säfström, Carl Anders & Svedner, Olov (red.) *Didaktik – perspektiv och problem*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01032-X
- Alexandersson, Mikael (1998). *Dialog och reflektion, om den lokala arbetsplanens möjligheter*. Ur Skolverket *Vägar till lokal arbetsplan*. Liber Distribution. ISBN 91-89313-11-9
- Andersson, Curt (2000). *Kunskapssyn och lärande – i samhälle och arbetsliv*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01416-3
- Andersson, Inger M (1998). *Aktionsforskning och skolans arbetsplaner*. Ur Skolverket *Vägar till lokal arbetsplan*. Liber Distribution . ISBN 91-89313-11-9
- Arfwedson, Gerd & Arfwedson, Gerhard (2002). *Didaktik för lärare: en bok om lärares yrke i teori och praktik. 2:a omarb.uppl.* Stockholm: HLS Förlag. ISBN 91-7656-518-1
- Arfwedson, Gerd B & Arfwedson, Gerhard (1995). *Normer och mål i skola och undervisning: några perspektiv hämtade från tysk didaktik*. Stockholm: HLS Förlag. ISBN 91-76-56-368-5
- Bergqvist, Kerstin (1999). *Var dags samtal i klassrummet*. Ur Carlgren, Ingrid (red). *Miljöer för lärande*. Studentlitteratur. Isbn 91-44-01119-9
- Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber Ekonomi. ISBN 91-47-06402-1
- Carlgren, Ingrid (red) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01119-9
- Carlsson, Ericsson, Ann & Lindmark, Elisabeth (1998) *Förord*. Ur Skolverket *Vägar till lokal arbetsplan*. Liber Distribution. ISBN 91-89-313-11-9
- Claesson, Silwa (2002). *Spår av teorier i praktiken. Några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-02216-6
- Dahler-Larsen, Peter (2001). *Den rituelle reflektion – om evaluering i organisationer*. Odense: Odense Universitetsförlag. ISBN 87-7838-387-0
- Eckholm, Mats (1998). *Lokala arbetsplaner och den inre ordningen*. Ur Skolverket *Vägar till lokal arbetsplan*. Liber Distribution. ISBN 91-89313-11-9
- Ellström, Per-Erik (2002). *Kompetens, utbildning och lärande i arbetslivet. Problem, begrepp och teoretiska perspektiv*. Stockholm: Publica. ISBN 91-38-92209-6

- Granberg, Otto & Ohlsson, Jon (2000). *Från lärandets loopar till lärande organisationer*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01492-9
- Hargreaves, Andy (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01-032-X
- Hård af Segerstad, Helene, Klasson, Alger & Tebelius, Ulla (1996). *Vuxenpedagogik – att iscensätta vuxnas lärande*. Lund: studentlitteratur. ISBN 91-44-00439-7
- Illeris, Knud (2001). *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01327-2
- Lundmark, Annika (1998). *Utbildning i arbetslivet: utgångspunkter och principer för planering och genomförande av personalutbildning*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-27-01187-9
- Marton, Ference & Booth, Shirley (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01027-3
- Patton, Michael Quinn (1996) *Utilization-focused evaluation – The new century*, 3 rd ed. London: Sage Publications. ISBN 0-8039-5264-3
- Säfström, Carl Anders & Svedner, Per Olov (red) (2000). *Didaktik – perspektiv och problem*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01032-X
- Säljö, Roger (2002). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma ISBN 91-518-3728-5
- Vedung, Evert (1998). *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-34262-4
- Werner, Lars (2002). *Grundskolans regelbok 2002/2003. Skollagen i utdrag. Läroplanen. Grundskoleförordningen. Kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Norstedts Juridik AB. ISBN 91-39-10584-9
- Österberg, Jonas (1998). *Arbetsplanen som del i utvecklingsprocessen. Ur Skolverket Vägar till lokal arbetsplan*. Liber Distribution. ISBN 91-89313-11-9

bilaga 1

Intervjufrågor

1. Vem har författat skolans lokala arbetsplan?
2. Berätta varför du anser att just dessa tre fundament i arbetsplanen är viktiga för just den här skolan!
3. Hur ser du på lärande? Vi lever i en snabb och föränderlig värld. Vilka aspekter på barns lärande bör personalen ta hänsyn i det praktiska arbetet med planen?
4. Hur omvandlas målformuleringarna i arbetsplanen till ett praktiskt arbete i skolan? Vem/vilka ansvarar för detta?

